

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

*Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliyinin*

«**ƏSCLİD**» 2009-cu il tarixli
«**İSCLİD**» №-li əmrinə əlavə

Şil

ALİ İXTİSAS TƏHSİLİNİN DÖVLƏT STANDARTI

Bakalavr hazırlığının məzmununa və səviyyəsinə qoyulan

MƏCBURİ MİNİMUM TƏLƏBLƏR

İxtisasın (proqramın) şifri və adı: 050801 – Müalicə işi

I. 050801– Müalicə işi ixtisasının (proqramın) ümumi xarakteristikası

- 1.1. İxtisasın (proqramın) şifri və adı Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 12 yanvar 2009-cu il tarixli 08 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmişdir.
- 1.2. Əyani forma təhsil proqramının mənimsənilməsinin normativ müddəti 6 (altı) ildir.
- 1.3. Məzuna verilən ixtisas dərəcəsi – həkim
- 1.4. Həkim – müalicə işi ixtisası üzrə məzun əsas fəaliyyətini profilaktik, diaqnostik, müalicəvi, tərbiyəvi-təhsil, təşkilati-idarəetmə və elmi-tədqiqat işlərinin öyrənilməsinə və yeni metodların mənimsənilməsinə yönəltməlidir. Fundamental peşə hazırlığına uyğun olaraq ixtisas üzrə iş sahələrində peşə fəaliyyətinə, eləcə də ixtisas (proqram) üzrə rezidenturada təhsil almağa hazır olmalıdır.
- 1.5. Həkimin peşə fəaliyyətinin əsas sahələri:

- Mülkiyyət formasından və tabeçiliyindən asılı olmayaraq peşəsinə və ixtisas dərəcəsinə uyğun gələn istənilən tibb müəssisələri, idarələri, birliklər, mərkəzlər və s.;
- Mövcud qaydalara riayət olunmaqla müxtəlif təhsil müəssisələri (ali məktəblərdə elmi, elmi-pedaqoji fəaliyyət sahələri istisna olmaqla).

Həkim – müalicə işi ixtisası üzrə məzun aşağıdakı məsələləri həll etmək üçün hazırlanır:

- həkim etikasını və deontologiyasını prinsiplərinə riayət edib öz ixtisası üzrə müasir profilaktika, diaqnostika, müalicə və reabilitasiya üsullarından istifadə etməklə əhaliyə tibbi yardımın göstərilməsi;
- əhali arasında (sağlam, xəstə, onların ailə üzvləri və kollektivlər) xəstəliklərin birincili, ikincili və üçüncü profilaktikasının aparılması;
- xəstəliklərin diaqnostikası: ilk öncə xəstəliyin erkən və tipik təzahürləri zamanı, həmçinin onların azsimptomlu və atipik variantlarında;
- propedevtik və laborator-instrumental tədqiqat metodlarına yiyələnməsi əsasında xəstəliyin gedişinin təyini;
- təxirəsalınmaz vəziyyətlər zamanı diaqnostika və ilkin yardımın göstərilməsi;
- terapevtik və cərrahi metodlardan istifadə edilməklə müalicənin aparılması;
- fizioloji hamiləliyin diaqnostikası və aparılması, doğuşun qəbulu;
- xəstələrin əmək qabiliyyətinin ekspertizası;
- məhkəmə-tibb ekspertizası;
- xəstələrin və onların ailə üzvlərinin gigiyenik tərbiyələndirilməsi;
- tibb müəssisələrində əməyin təşkili və tibbi sənədlərin tərtibi;
- epidemiyaların ekstremal şəraitlərində və kütləvi zədələnmə ocaqlarında əhaliyə tibbi yardımın göstərilməsi;
- yeni informasiyalarla sərbəst işləmək (tədris, elmi, normativ sənədlər və digər mənbələrlə);

Həkim bilməlidir:

- əhalinin sağlamlığının mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin əsaslarını və səhiyyə müəssisələrinin fəaliyyətini müəyyən edən normativ sənədləri;
- əhaliyə göstərilən təcili tibbi yardımın, dərman yardımının və eləcə də seçdiyi profil üzrə (təşkilati diaqnostika, məsləhət, müalicə, profilaktika) peşəkar fəaliyyət prinsiplərini;
- xəstələrin müalicəsində, diaqnostikasında və dərman təchizatında tətbiq olunan yeni metodları;
- tibbi-sosial ekspertizanın əsaslarını;
- səhiyyə sisteminin strukturunu və əsas prinsiplərini, öz hüquq, vəzifə və məsuliyyətini;

- başqa mütəxəssislər və xidmətlərlə (sığorta şirkətləri, həkimlər assosiasiyaları və s. ilə) əməkdaşlıq prinsipləri, büdcə-sığorta təbabətinin fəaliyyətinin və əhalinin sanitar-profilaktika və dərman yardımı ilə təminatının əsaslarını;
- əməyin mühafizəsi, təhlükəsizlik texnikası, istehsalat sanitariyası və yangından mühafizə norma və qaydalarını.

Həkim bacarmalıdır:

- fərdi və geniş şəkildə xəstəliklərin profilaktikasını həyata keçirməyi, sağlam şəxsləri və xəstələri dispanserləşdirməyi;
- ali tibbi məktəblərin tədris proqramında və təhsil planında öyrədilməsi nəzərdə tutulan xəstəliklər və patoloji vəziyyətlərdə xəstələrə planlı, təcili və təxirəsalınmaz tibbi yardım göstərilən zaman diaqnozun qoyulmasını və müalicənin aparılmasını;
- tibbi sənədlərin tərtibini;
- məhkəmə-tibbi ekspertizanın aparılmasını;
- kütləvi zədələnmə ocaqlarında əhaliyə tibbi yardımın göstərilməsini;
- səhiyyənin normativ sənədlərinə uyğun və təhlükəsizlik texnikasının tələbləri nəzərə alınmaqla səhiyyə müəssisələrinin şöbələrində onun təbəçiliyində olan tibbi heyətin işini təşkil etməyi;
- sağlam şəxslər və xəstələr arasında tibbi maarifləndirmə işini effektiv aparmağı.

Həkim Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyində ali peşə təhsilinə malik şəxslər üçün nəzərdə tutulmuş vəzifələrdə işləyə bilər.

- 1.6. Həkim –müalicə işi ixtisası üzrə məzunun təhsilini davam etdirmək imkanları, müalicə işi ixtisası üzrə Ali peşə tədris proqramını tam mənimsəyən məzun rezidenturada müalicə işi üzrə bütün ixtisaslaşmalarda təhsilini davam etdirə bilər.

II. 050801– MÜALİCƏ İŞİ İXTİSASI (PROQRAMI) ÜZRƏ MƏZUNUN HAZIRLIQ VƏ BİLİK SƏVİYYƏSİNƏ QOYULAN TƏLƏBLƏR

- 2.1. Məzunun hazırlığının əsas təhsil proqramı Dövlət Təhsil Standartı əsasında hazırlanmalı və özündə tədris planını, tədris fənlərinin proqramını, istehsalat və tədris praktikalarının proqramlarını əks etdirməlidir.
- burada məzunun humanitar elmlər sahəsindəki biliklərə, Azərbaycan tarixini, xarici dillərdən birini, rus bölməsində azərbaycan dilini, eyni zamanda seçmə yolu ilə hüququn əsaslarını, fəlsəfəni, politologiyani, iqtisadiyyatı, etika, bioetikani bilməsi səviyyəsinə;
 - öz əməyini elmi əsaslarla təmin edə bilmək və əldə etdiyi təcrübə nəticələri qiymətləndirmək qabiliyyətinə, kollektivdə işləyə bilmək bacarığına qoyulan tələblərin qısa (annotasiya şəklində) mahiyyəti verilir.
- 2.2. İxtisas (proqram) üzrə peşə təhsili proqramının məzmununa, onların həyata keçirilməsi şərtlərinə və mənimsəmə müddətlərinə qoyulan minimum tələblər Dövlət Təhsil Standartı ilə müəyyən olunur.
- 2.3. **050801 – Müalicə işi ixtisası (proqramı) hazırlığı üzrə əsas təhsil proqramının həyata keçirilmə şərtlərinə qoyulan tələblər.**
- 2.3.1. Həkim - müalicə işi ixtisası hazırlığının əsas tədris proqramına qoyulan tələblər:
- 2.3.2 Ali təhsil müəssisəsi müstəqil olaraq bu standartlar əsasında müalicə işi üzrə həkim ixtisası hazırlığının əsas təhsil proqramını hazırlayır.
- 2.3.3. Ali təhsil müəssisəsi proqramda nəzərdə tutulmuş illik orta dərş yükü həddini və təlimin minimum məzmununu saxlamaqla təhsil materiallarının mənimsənilməsinə ayrılmış saatların həcmi fənn bölümləri arasında 5%, fənn bölümləri daxilində isə 20%-ə qədər hüdudunda dəyişə bilər.
- 2.3.4. Tədris prosesinin kadr təminatına qoyulan tələblər:

Qiymətləndirmə vasitələri təhsil müəssisəsi tərəfindən hazırlanır və təsdiq edilir.

Məzunları gələcək peşə fəaliyyətinə uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə qiymətləndirmə vasitələri (nümunəvi tapşırıqlar, yoxlama işləri, testlər və s.) hazırlanmasına fənn müəllimləri ilə yanaşı işə götürənlər də cəlb edilməlidir.

5.5. Təhsil alanlara tədris prosesinin təşkilinin və keyfiyyətinin, həmçinin ayrı-ayrı müəllimlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün şərait yaradılmalıdır.

5.6. Yekun Dövlət Attestasiyası təhsili idarəetmə orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş qaydada həyata keçirilir.

RAZILAŞDIRILIB:

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirliyinin Ali və orta ixtisas təhsili
şöbəsinin müdiri

_____ İ.A.Mustafayev
« _____ » _____ 2009-cu il

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Problemləri İnstitutunun direktoru

_____ prof. A.O.Mehrabov
« _____ » _____ 2009-cu il

Təhsil Nazirliyi Elmi Metoddik Şuranın
«Səhiyyə» bölməsinin sədri

_____ prof. S.C.Əliyev
« _____ » _____ 2009-cu il

Səhiyyə, rifah və xidmət ixtisasları
qrupu üzrə Dövlət Təhsil Standartları
hazırlayan işçi qrupunun sədri

_____ dos. N.V.Qasımov
« _____ » _____ 2009-cu il

- müalicə işi ixtisası üzrə həkim hazırlığının əsas tədris proqramının həyata keçirilməsi zamanı tədris müəssisəsi tədris olunan fənnlərin profilinə uyğun baza təhsilinə, elmi dərəcəyə malik, mütəmadi olaraq elmi-tədqiqat və tədris-metodik fəaliyyətlə məşğul olan kadrlarla təmin olunmalıdır;
 - təbiət və fundamental fənnlər, ixtisasın peşə hazırlığı fənnləri, ixtisaslaşmanın seçmə fənnləri üzrə mühazirə oxuyanlar uyğun ixtisas üzrə elmlər doktoru və ya elmlər namizədi elmi dərəcəsi olan professorlar və dosentlər ola bilərlər;
 - seminar və təcrübə dərslərinin tədrisini elmi dərəcəsi olan və elmi dərəcəsi olmayan, lakin həmin fənn üzrə iş təcrübəsinə malik müəllimlər apara bilərlər.
- 2.3.5. Tədris prosesinin tədris-metodik təminatına qoyulan tələblər
- Ali təhsil müəssisəsi müalicə ixtisası sahəsində elmi ədəbiyyatla təmin olunmaqla yanaşı, habelə standartın bütün bölümləri üzrə fənn proqramlarına malik olmalıdır. Müəssisənin kompüterlə, internet şəbəkəsi ilə əlaqəsi olmalı və tələblərin şəbəkə mənbələrinə sərbəst daxil olmaq imkanı yaradılmalıdır.
- Müalicə işi ixtisası üzrə həkim hazırlığında əsas təhsil proqramının həyata keçirilməsi üçün tələbləri kitabxana fondundan, metodiki vəsaitlərdən, dərsləklərdən istifadə edilməsinə şərait yaradılmalıdır. Müəssisə multimedia, audio və video materiallara malik olmalıdır.
- 2.3.6. Peşə təcrübələrinin təşkilinə qoyulan tələblər:
- peşə təcrübəsi tələblərin təlim zamanı aldıkları nəzəri bilikləri təcrübi vərdişlər şəklində möhkəmləndirmək üçün aparılır;
 - müalicə işi ixtisası üzrə peşə təcrübələrini tələblər tibb müəssisələrində keçirlər (poliklinikalar, tibbi sanita hissələr, xəstəxanalar, ET İnstitutları);
 - təcrübənin müddəti tədris planının tələblərinə uyğun olaraq Rektorluq tərəfindən təsdiq olunur;
 - təcrübənin sonunda tələbə hesabat verir. Qiymətləndirmə forması tədris planına uyğun nəzərdə tutulur.
- 2.4. 050801 – Müalicə işi ixtisasının (proqramının) hazırlıq səviyyəsinə qoyulan tələblər
- Müalicə işi ixtisası üzrə həkim Dövlət Təhsil Standartında göstərilən həcmdə humanitar, sosial-iqtisadi, təbiət, ümumi peşə və ixtisas fənnlərini bilməli və onlardan istifadə etməyi bacarmalıdır:
- humanitar, sosial-iqtisadi sahələrin əsas təlimlərinə məlumatı olmalı, peşə və sosial fəaliyyətin müxtəlif sahələrində bu elmlərin metodlarını tətbiq etməyi bacarmalı;
 - xarici dilli mühitdə peşə fəaliyyətini yerinə yetirmək və təhsilini davam etdirmək qabiliyyətinə malik olmalı;
 - öz işini elmi əsaslar üzrə təşkil etməyi, peşə fəaliyyətinə aid olan məlumatların toplanması, onun təhlili və saxlanılmasında kompüter metodlarından istifadə etməyi bacarmalı;
 - kollektivdə işləyə bilmək qabiliyyətinə malik olmalı;
 - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını bilməli və öz peşə fəaliyyətində ondan istifadə etməyi bacarmalıdır.

2.5. Xüsusi fənnlər üzrə

- insanın inkişafı və ixtisasçının hazırlanmasında bədən tərbiyisinin rolunu dərk etməli;
- sağlam həyat tərzi və bədən tərbiyəsinin əsaslarını bilməli;
- sağlamlığın inkişafı və psixofiziki qabiliyyətin təkmilləşməsinə aid təcrübi bilik və bacarıq sisteminə yiyələnəməlidir.

III. 050801– Müalicə işi ixtisası (proqramı) üzrə məzunun hazırlığını təmin edən təhsil proqramının strukturu

Fənnin kodu	Fənnin adı	Auditoriya saatlarının miqdarı 5970	Ümumi saatların miqdarı 11940	Kreditlər 390
HF-B00	Humanitar fənlər	510	1020	34
HF- B01	Azərbaycan tarixi	90	180	6
HF-B02	Azərbaycan dili (təlim rus dilində olanlar üçün)*	90	180	6
HF-B03	Xarici dili	150	300	10
HF-B04	Latin dili və tibbi terminlərin əsasları	60	120	4
HF-B05	Tibb tarixi	30	60	2
HFS-B00	Seçmə fənlər **	90	180	6
İPF – B00	İxtisasın (proqramın) peşə hazırlığı fənləri	5295	10690	353
İPF – B01	Tibbi biologiya və tibbi genetika	120	240	8
İPF – B02	Tibbi və bioloji fizika. Biofizika	105	210	7
İPF – B03	İnformatika	30	60	2
İPF – B04	Biofiziki və bioüzvü kimya	90	180	6
İPF – B05	İnsan anatomiyası	240	480	16
İPF – B06	Histologiya, embriologiya və sitologiya	150	300	10
İPF – B07	Mikrobiologiya və immunologiya	150	300	10
İPF – B08	Biokimya	150	300	10
İPF – B09	Normal fiziologiya	150	300	10
İPF – B10	Patoloji anatomiya	120	240	8
İPF – B11	Patoloji fiziologiya	135	270	9
İPF – B12	Farmakologiya	120	240	8
İPF – B13	Ümumi gigiyena, ekologiya və hərbi gigiyena	105	210	7
İPF – B14	Operativ cərrahiyyə və topoqrafik anatomiya	105	210	7
İPF – B15	Sosial gigiyena və səhiyyənin təşkili	90	180	6
İPF – B16	Epidemiologiya. Hərbi epidemiologiya	45	90	3
İPF – B17	Ümumi cərrahiyyə	120	240	8
İPF – B18	Şüa diaqnostikası və şüa terapiyası	90	180	6
İPF – B19	Daxili xəstəliklərin propedevtikası	180	360	12
İPF – B20	Dəri-zöhrəvi xəstəlikləri	75	150	5
İPF – B21	Nevrologiya və tibbi genetika	105	210	7
İPF – B22	Daxili xəstəliklər. Hərbi səhra terapiyası	300	600	20
İPF – B23	Qulaq, burun, boğaz xəstəlikləri	60	120	4
İPF – B24	Cərrahi xəstəliklər. Hərbi səhra cərrahiyyəsi	225	450	15
İPF – B25	Yoluxucu xəstəliklər	180	360	12
İPF – B26	Neyrocərrahiyyə	45	90	3
İPF – B27	Mamalıq və ginekologiya	135	270	9
İPF – B28	Tibbi psixologiya, psixiatriya	105	210	7
İPF – B29	İdman təbabəti və müalicəvi bədən tərbiyəsi	30	60	2
İPF – B30	Kliniki farmakologiya	45	90	3
İPF – B31	Ağ ciyər xəstəlikləri	75	150	5
İPF – B32	Fizioterapiya	30	60	2
İPF – B33	Oftalmologiya	60	120	4
İPF – B34	Məhkəmə təbabəti	60	120	4
İPF – B35	Stomatologiya	30	60	2

İPF – B36	Urologiya	30	60	2
İPF – B37	Onkologiya	135	270	9
İPF – B38	Travmatologiya və ortopediya	45	90	3
İPF – B39	Uşaq xəstəlikləri	135	270	9
İPF – B40	Ailə təbabəti	45	90	3
İPF – B41	Uşaq cərrahlığı	45	90	3
İPFS – B00	Seçmə fənlər: (peşə hazırlığı və ixtisaslaşmalar üzrə) (ail məktəb tərəfindən müəyyənləşdirilir)	1005	2100	70
XF-B00	Xüsusi fənlər	165	330	3
XF-B01	Mülki Müdafiənin Tibb Xidməti	45	90	3
XF-B02	Bədən tərbiyəsi	120	240	-

Qeyd:

*Ali məktəblərin təklifləri əsasında Azərbaycan bölməsində təhsil alanlar öz arzularını ilə həmin saat həcmində ikinci xarici dil və ya Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti fənnini seçə bilərlər.

** Birinci bölüm üzrə seçmə fənlərə ali məktəb tərəfindən fəlsəfə, politologiya, sosiologiya, iqtisadiyyat, mədəniyyətşünaslıq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və hüququn əsasları və s. humanitar, sosial-iqtisadi fənlər daxil oluna bilər. Ali məktəb tərəfindən hər bir bloka seçmə fənlər üçün nəzərdə tutulmuş saat həcmi aşmamaq şərti ilə tədris yükü müəyyənləşdirilir. Tələbə həmin blokların hər birindən yalnız bir fənni seçmək hüququna malikdir və onun seçdiyi bu fənn həmin bloka ayrılan saat həcmində tədris olunmalıdır. Məsələn, fərz edək ki, ali məktəb tərəfindən humanitar bölümə daxil olan seçmə fənlər (cəmi 90 saat) üzrə iki blok müəyyənləşdirilir. Birinci bloka seçmə fənlərdən fəlsəfə, iqtisadiyyat, politologiya, ikinci bloka mədəniyyətşünaslıq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və hüququn əsasları, sosiologiya fənləri daxildir. 1-ci bloka daxil olan fənlərin tədrisinə 60, 2-ci bloka daxil olan fənlərə isə 30 saat müəyyənləşdirilir. Əgər tələbə birinci blokda «Fəlsəfə»ni ikinci blokda isə «Sosiologiya»ni seçibsə, onda həmin fənlər müvafiq olaraq 60 və 30 saat həcmində tədris olunmalıdır.

*** Bütün bölümlərdə seçmə fənlər bir neçə blokdan (ən azı 2 blok) ibarət olur və ali məktəb tərəfindən müəyyənləşdirilir. İxtisaslaşmanın seçim fənləri bloklarının həcmi bütün bloklar üçün eyni olur. Tələbə peşə hazırlığının seçim fənləri bloklarından hər birindən bir fənni, seçdiyi ixtisaslaşma blokunun isə bütün fənlərini keçməlidir.

IV. 050801– Müalicə işi ixtisası (proqramı) üzrə bakalavr hazırlığının əsas təhsil proqramına daxil olan fənlərin qısa məzmunu

Fənnin kodu	Fənnin məzmunu qısa annotasiya şəklində	Auditoriya saatlarının miqdarı 5970
HF – B00	Humanitar fənlər	510
HF – B01	Azərbaycan tarixi	90
	Azərbaycan ərazisində ibtidai icma cəmiyyəti; e.ə. III – I	

	<p>minilliklərdə Azərbaycanın etno – siyasi xəritəsi, qədim dövlətlər; feodal münasibətlərinin yaranması və inkişafı; III–VII əsrlərdə Azərbaycanın siyasi tarixi; Azərbaycan xilafətinin tərkibində, Babəkin başçılığı ilə azadlıq müharibəsi; Azərbaycanın feodal dövlətləri (X–XII əsr); Azərbaycanda monqol ağalığı; XIV–XV əsrdə feodal dövlətləri; Şirvanşahlar, Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətləri; Azərbaycanda Səfəvilər Dövləti; Azərbaycan XVIII əsrin birinci yarısında; Azərbaycan xanlıqları; Azərbaycanın Rusiya və İran tərəfindən bölüşdürülməsi, çarizmin müstəmləkə siyasəti əleyhinə çıxışlar; Cənubi Azərbaycan XIX əsrin birinci yarısında; Babilər hərəkəti; Azərbaycanda kapitalist münasibətlərinin inkişafı; XIX əsr mədəniyyəti; Azərbaycan XX əsrin əvvəllərində; Cənubi Azərbaycanda demokratik və milli hərəkət (1905-1911); Azərbaycan I Dünya müharibəsi və feodal inqilabı günlərində; Azərbaycan Cümhuriyyəti (may 1918 – aprel 1920-ci illər); bolşevik çevrilişi, ADR-in süqutu; Azərbaycanda sosial-iqtisadi və siyasi vəziyyət, mədəniyyət (1921 iyun-1941-ci illər); Azərbaycan ikinci dünya müharibəsi dövründə; Azərbaycan müharibədən sonrakı illərdə (1945-1980-ci illər); Azərbaycan 90-cı illərdə, ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə; Cənubi Azərbaycan XX əsrdə; Türk dünyası yeni şəraitdə; müstəqil Azərbaycan Respublikasının bərpası; Azərbaycan müstəqil inkişaf yollarında.</p>	
HF – B02	Azərbaycan dili (təlimi rus dilində olanlar üçün)*	90
	<p>Azərbaycan ədəbi dili. Onun dünya dilləri və türk dilləri ailəsində yeri. Azərbaycan dilinin fonetik sistemi, əlifbası. Onun orfoqrafiyası, orfoqrafiyasının əsas qaydaları. Azərbaycan dilinin morfoloji sistemi. Sözüün dəyişməsinin əsas prinsipləri. Azərbaycan dilinin sintaksisi: əsas sintaktik vahidlər. Azərbaycan ədəbi dilinin funksional üslubları. Elmi üslub və onun əlamətləri. Azərbaycan dilinə tərcümənin üsul və qanunları.</p> <p>Rus dili fənninin predmeti və vəzifələri; cümlə haqqında anlayış, onun növləri; fəlin qrammatik əlamətləri haqqında anlayış; zərflik və onun formaları; hal konstruksiyaları; isim və sifət, onların növləri; təyin və onun növləri; əvəzliyin işlədilmə qaydaları; leksikoloji-qrammatik iş; görkəmli tibb alimlərinin həyat və yaradıcılığı; müxtəlif xəstəliklərə aid qrammatik iş; görkəmli şair və yazıçıların həyat və yaradıcılığı; Azərbaycanın ekologiyası mövzusunda aid iş; Azərbaycan Respublikasının bayramlarına aid mövzuların təhlili; müxtəlif ədəbi və tibb mövzularına aid situasiya (tədris) oyunları.</p>	
HF – B03	Xarici dil	150
	<p>Oxu, yazı, eşitmə, anlama və danışma vərdiş və bacarıqlarının, ədəbiyyatdan istifadə vərdişlərinin aşılması, inkişaf etdirilməsi; gündəlik ünsiyyət üçün zəruri olan yeni fonetik, leksik və qrammatik biliklərin öyrənilməsi; danışq fəaliyyətinin və danışq formalarının müxtəlif növlərinin (şifahi, yazılı, monoloji və dialoji) inkişaf etdirilməsi; fonetik, leksik və qrammatik minimumun öyrənilməsi; dili öyrənmək, ölkənin real vəziyyəti ilə yaxından tanışlıq; elmi, texniki və bədii ədəbiyyatın</p>	

	tərəüməsi; ixtisas üzrə elmi-nəzəri ədəbiyyatın tənqidi təhlili; diplom işlərinin yazılmasında və müdafiəsində elmi-metodiki ədəbiyyatlardan istifadə.	
HF-B04	Latın dili və tibbi terminlərin əsasları	60
	<p>Latın dilinin qrammatikası: əlifba, səslərin bölgüsü. Vurğu, fel, əmr, xəbər formaları. İsim haqqında ümumi məlumat, ismin hallanması, uzlaşmayan təyin. Sifət, I və II qrup sifətlər, sifətin dərəcələri, indiki və keçmiş zaman feli sifətləri, sifətlərin hər beş hallanma isimləri ilə uzlaşması, uzlaşan təyin. Zərf, əvəzlik və saylar. Söz önləri və bağlayıcılar.</p> <p>Terminologiya və resepturaya giriş: anatomik, klinik terminologiya. Botaniki nomenklatura və dərman bitkiləri. Kimya terminologiyası. Resept, onun quruluşu, resepturada işlədilən çəki vahidləri, reseptdə ifadələr və qisaltmalar. Dərman formaları və dərman maddələrinin latınca yazılması və resepturaya tətbiqi qaydaları.</p>	
HF-B05	Tibb tarixi	30
	<p>Tibb tarixi elminin məqsədi, vəzifələri, prinsipləri. Tibb tarixinin öyrənilməsi məsələləri: yazılı mənbələr, arxeoloji mənbələr, arxeopatologiya, şifahi, etnoetioloji mənbələr və b.</p> <p>İlk insan məskənləri: İbtidai icma quruluşu dövründə təbabət, onun yaranması və inkişafı. Empirik təbabət və mistik təsəvvürlər (animizm, fetişizm, maqizm, totemizm). Quldarlıq quruluşu dövründə təbabət. Qədim Misirdə, Mesopatomiya, Midiyada, Hindistanda, Çində, Tibetdə, Yunanıstanda, Romada, Amerika qitəsində tibbin inkişafı xüsusiyyətləri. Tibb kadrlarının hazırlanması. Tibb elminin və həkimlik peşəsinin formalaşmasında və inkişafında Misir, Babilistan, Yunanıstan, Roma tibb məktəblərinin rolu. Hippokrat, Suşruta, Asklepiad, Qalen, Sels və b. tibbin inkişafında xidmətləri. Feodalizm dövründə təbabət. Ərəb xilafətində tibbin inkişafı. Darülfünunlar və darül şəfaların yaranması. Əbu Bəkir Məhəmməd ər Razi, Əl Biruni, Əl Fərabi, Məsihi Cürçani, Əbu Əli İbn Sina, Əbul Qasımın tibbi fəlsəfi dünyagörüşləri, tibb elminin inkişafında xidmətləri. Orta əsrlərdə Azərbaycanda tibbin inkişafı. İsa ur Raqi, Ömər Osman oğlu, Əhvədi Marağalı, Nəsrəddin Tusi, Mahmud ibn İlyas, Mühzələddin Təbrizi və b. tibbi fəlsəfi dünyagörüşləri. Əndəlus həkimləri. Feodalizm dövründə Qərbi Avropada təbabət. Xalq və məbəd təbabəti. Dirçəliş dövründə təbabət. Klinik və profilaktik təbabətin yaranması və inkişafı. Kapitalizm dövründə tibbin inkişafı. Azərbaycanda tibb təhsili sisteminin yaranması və inkişafı. Azərbaycan Demokratik Respublikasında tibb və səhiyyənin inkişafı. Müasir dövrdə tibbin inkişafı və perspektivləri.</p>	
HFS-B00	Seçmə fənlər**	90
İPF – B00	İxtisasın (proqramın) peşə hazırlığı fənləri	5295

İPF – B01	Tibbi biologiya və genetika	120
	<p>Tibbi biologiya və genetika fənninin predmeti, məqsəd və vəzifələri; hüceyrə elementar bioloji sistem kimi; çoxalma canlıının universal xüsusiyyəti kimi; irsiyyət və dəyişkənlik canlıının fundamental xüsusiyyəti kimi; genetikanın ümumi və xüsusi məsələləri; irsiyyətin molekulyar əsasları; tibbi-genetik proqnozlaşdırma: ailədə xəstə uşağın doğulma riskinin təyin olunması; fərdi inkişafın biologiyası; antropogenezin genetik və sosial məsələləri; insan ekologiyasının tibbi-bioloji aspektləri; parazitizm və insanda parazitər xəstəliklər; biosferin öyrənilməsi zəruriyyəti, noosfer anlayışının dərk edilməsi; ekoloji tərbiyənin təşkili məsələləri.</p>	
İPF – B02	Tibbi və bioloji fizika. Biofizika	105
	<p>Tibbi və bioloji fizika fənninin predmeti və tədqiqat üsulları: orqanizmdə gedən proseslərin əsaslandığı ümumi fiziki qanunauyğunluqlar; bioloji toxumaların və mayələrin fiziki xassələri; bioloji membranın quruluşu və fiziki xassələri; orqanizmə təsir edən faktorların (müalicəvi, klimatik, istehsalat) xarakteristikaları və bu təsirlərin biofiziki mexanizmləri; tibb cihazlarının əsas növlərinin təyinatları və onların texniki xarakteristikaları; tibb cihazları ilə işləməyin təhlükəsizlik texnikası; yüksək tezlikli cərəyanın (darsonvalizasiya və elektrocoərrahiyyə), yüksək tezlikli dəyişən maqnit sahəsinin (induktermiya), ifratyüksək tezlikli elektromaqnit dalğalanmasının (mikrodalğa və DMD terapiya) və son dərəcə yüksək tezlikli elektromaqnit dalğasının (SYT-terapiya) təsiri ilə orqanizm toxumalarında baş verən fiziki proseslər; kvant biofizikasının elementləri: elektron mikroskop, lazerlər; elektron paramaqnit rezonansı (EPR); nüvə maqnit rezonansı (NMR); ionlaşdırıcı şüaların dozimetriyası; ionlaşdırıcı şüaların orqanizmə təsirinin biofiziki əsasları.</p> <p>Biofizikanın təbabətlə əlaqəsi. Kvant biofizikası. Bioloji sistemlərdə elektron həyəcanlanmasına enerjinin sərf olunması. Diaqnostikada spektral üsulların əhəmiyyəti. Fotobiologiya. Işıqın orqanizmə müalicəvi və ziyanlı təsiri. Fototəbabət. Foto-fotokimyəvi terapiya.</p> <p>Hüceyrə biofizikası. Bioloji membranların quruluşu və funksiyaları. Müxtəlif patoloji hallarda membar quruluşunun pozulması. Müxtəlif maddələrin membrandan daşınması. «Nəqliyyat» xəstəlikləri.</p> <p>Həyəcanlanmanın və biopotensialların əmələgəlmə mexanizmləri və fiziki-kimyəvi əsasları. Sinir lifləri boyunca potensialların yayılması.</p> <p>Toxumaların passiv və aktiv elektrik xassələri. EKQ və EEQ – nin əmələ gəlməsinin mexanizmləri.</p> <p>Əzələ təqəllüsünün biofizikası. Hemodinamik proseslər. Qan dövranının biofizikası. Resepsiyanın biofizikası (görmə, eşitmə, dad, qoxu resepsiyası).</p> <p>Hüceyrə patologiyasının fiziki-kimyəvi mexanizmləri. Sərbəst radikalı proseslər və onların patogenetik rolu.</p>	
İPF – B03	İnformatika	30
	İnformasiya fənninin tədrisinin məqsədi: hesablama	

	texnikası vasitələri haqqında dolğun məlumat; bu vasitələrin istismarı üsullarının öyrənilməsi və tətbiq qaydaları; sadə tibbi proqramların tətbiqi və kompüterdə yerinə yetirilməsi; diaqnostik məsələlərin qoyuluşu və kompüterdə yerinə yetirilməsi; tətbiqi proqramlaşdırma paketindən istifadə edilməsi; informatikanın vəzifəsi; EHM vasitəsilə informasiyanın yaradılması, işlənməsi, qəbulu, ötürülməsi.	
İPF – B04	Biofiziki və bioüzvi kimya	90
	Biofiziki kimya elm kimi; onun məzmunu, vəzifələri və tibb elmi ilə əlaqəsi; kimyəvi elementlərin canlı orqanizmlərdə paylanması və endemik xəstəliklər; kompleks birləşmələr, metalların canlı orqanizmlərdə mövcudluğu forması; liqand patologiyası və bəzi xəstəliklərin patogenezinin öyrənilməsində onun rolu; bioenergetikanın nəzəri əsasları; canlı orqanizmlər açıq termodinamik sistemlər kimi və dönməyən proseslərin termodinamiası; məhlullar, onların fiziki-kimyəvi xassələri və fizioloji rolu; bioloji sistemlərin elektrokimyəsi və elektrokimyəvi analiz üsulları; membran potensialı və biopotensialların təbiəti; kimyəvi kinetika və kataliz; fermentativ reaksiyaların kinetikasi; fotokimyəvi və radiasion reaksiyalar; səth hadisələri; adsorbsiya və xromatoqrafiya, onların tibbdə tətbiqi; dispers sistemlər və biopolimer məhlullarının fiziki kimyası; bioüzvi kimya canlı orqanizmləri təşkil edən və həyat fəaliyyətinin əsasında duran üzvi birləşmələrin tərkibi, quruluşu, funksiyaları və sintez üsulları haqqında elm kimi; onun məzmunu və tibbi-bioloji fənlərlə əlaqəsi; üzvi birləşmələrin fəza quruluşu və bioloji fəallıq; bioloji fəal monofunksional, heterofunksional və heterotsiklik üzvi birləşmələr, onların törəmələri dərman maddələri kimi; alkaloidlər və antibiotiklər; bioloji polimerlər; peptidlər, zülallar; polisaxaridlər və nuklein turşuları, onların quruluşu və kimyəvi xassələri; kiçik molekul kütləli bioloji nizamlayıcılar; lipidlər, terpenlər və steroidlər; öd turşuları və steroid hormonları; kofermentlər; yağda həll olan vitaminlər.	
İPF – B05	İnsan anatomiyası	240
	İnsan anatomiyası fənninin əsasları və vəzifələri; tibbi-bioloji elmlər sırasında rolu; öyrənmə metodları, anatomik terminlər, orqanlar və orqanlar sistemi. Hərəkət – dayaq aparatının orqanizm üçün əhəmiyyəti, skeleti təşkil edən ayrı-ayrı sümüklərin, onların birləşmələrinin, hərəkət törədən əzələlərin quruluşu, funksiyası, topoqrafiyası və başqa xüsusiyyətləri. Daxili orqanların – həzm kanalı, tənəffüs sistemi, sidik – cinsiyyət sistemi və endokrin vəzilərin morfo-funksional quruluşu, topoqrafiyası, embriogenezi, ontogenezi. Sinir sistemi haqqında anlayış; mərkəzi sinir sisteminin anatomik quruluşu, onurğa beyinin və baş beyinin funksional anatomik xüsusiyyətləri, qabıq və qabıqaltı mərkəzlər, beyin və onurğa beyinin aparıcı yolları, qışaları. Analizator haqqında anlayış, orqanizmlə xarici mühit arasında qarşılıqlı əlaqə, duyğu orqanlarının anatomik quruluşu, funksiyası, inkişafı, yaş xüsusiyyətləri. Periferik sinir sisteminin funksional anatomiyası, 12 cüt kəllə və 31 cüt onurğa beyini sinirlərinin morfoloji quruluşu, topoqrafiyası, şaxələnməsi, innervasiya nahiyələri. Qan-damar sistemi haqqında anlayış, ürəyin quruluşu, inkişafı,	

	ontogenetik xüsusiyyətləri, topoqrafiyası, qanla təchizi və innervasiyası; qan damarlarının – arteriyaların, venaların, kapillyarların morfoloji quruluşu, böyük və kiçik qan dövranlarının damarları, onların topoqrafiyası və qanla təchiz etdiyi nahiyələr. Limfa sistemi haqqında anlayış, limfa kapillyarları, damarları, kötökləri, axacaqqları və limfa düyünlərinin funksional-anatomik quruluşu, topoqrafiyası, orqanizm üçün limfa sisteminin əhəmiyyəti. Vegetativ sinir sisteminin ümumi anatomik quruluşu, onun somatik sinir sistemindən fərqləndirici xüsusiyyətləri, simpatik və parasimpatik şöbələri, vegetativ mərkəzlər, düyünlər və sinirlər haqqında anlayış. Orqanizmin daxili mühitinin tənzimində vegetativ mərkəzlər, düyünlər və sinirlər haqqında anlayış; orqanizmin daxili mühitinin tənzimində vegetativ sinir sisteminin rolu.	
İPF – B06	Histologiya	150
	<p>Sitologiya, embriologiya və ümumi histologiya fənlərinin predmeti, metodları, vəzifələri və canlı aləmə xas olan ümumi bioloji qanunauyğunluqlar. Hüceyrənin təşkilində iştirak edən törəmələrin mikroskopik və submikroskopik quruluşu və onların funksiyalarının molekulyar əsasları haqqında müasir məlumatlar. Hüceyrə tsiklinin mərhələləri, onların tənzim mexanizmləri. Hüceyrələrin differensiyası, qocalması və ölümü. Fərdi inkişafın prenatal (predembrional, embrional və döl) və postnatal dövrlərində müxtəlif hüceyrə tiplərinin və toxumaların formalaşma xüsusiyyətləri. Variasiya və anomaliyalar haqqında məlumatlar. Toxumaların təsnifatı, quruluş xüsusiyyətləri və orqanların təşkilində iştirak edən müxtəlif toxuma növləri arasında qarşılıqlı əlaqələrin ümumi qanunauyğunluqları və funksional əhəmiyyəti. Xüsusi histologiya fənninin predmeti, metodları, vəzifələri, orqan və sistemlərin quruluş xüsusiyyətlərinin ümumi bioloji qanunauyğunluqları.</p> <p>Fərdi inkişafın (ontogenezin) müxtəlif mərhələlərində orqan, sistem və aparatların formalaşma xüsusiyyətləri. Orqanizmin təşkilində iştirak edən orqanların mikroskopik, submikroskopik, immunhistokimyəvi və s. metodların köməkliyi ilə sistemlər üzrə təsviri. Üzvlərin quruluş vahidlərinin histofiziologiyası. Üz və sistemlərin quruluşlarında yaşla əlaqədar və patoloji proseslər zamanı baş verə biləcək dəyişikliklərin müvafiq nümunələr əsasında izahı.</p>	
İPF – B07	Mikrobiologiya və immunologiya	150
	<p>Mikroorqanizmlərin təsnifat prinsipləri, mikroorqanizmlərin morfolojiyası və onun öyrənilmə üsulları. Mikroorqanizmlərin metabolizmi, qidalanması, tənəffüsü və çoxalması. Müxtəlif amillərin mikroorqanizmlərə təsiri, sterilizasiya və dezinfeksiya. Kimyəvi terapevtik preparatlar və antibiotiklər. Mikrobların antibiotiklərə həssaslığının təyin edilməsi. İnfeksiyon prosesin formaları. Mikroorqanizmlərin patogenliyinin və virulentliyinin təyini. Orqanizmin immun sistemi. Antigenlər, immun cavabın formaları, anticisimlər, seroloji reaksiyalar və onların diaqnostikada tətbiqi. Vaksinlər və immun zərdablar. Yoluxucu xəstəliklərin mikrobioloji diaqnostikasının əsas prinsipləri. Patogen və şerti patogen</p>	

	<p>mikroorqanizmlərin morfo-bioloji xüsusiyyətləri, törətdiyi xəstəliklərin patogenezi, mikrobioloji diaqnostikasi, spesifik profilaktikasi və müalicəsi. İrin törədən koklar, şerti patogen bakteriyalar, bağırsağ infeksiyalarının törədiciləri. Patogen spiroxetlər, rikketsiyalar, xlamidiyalar, aktinomisetlər, göbələklər. İbtidailər, viruslar, onların patogenetik xüsusiyyətləri, xəstəliklərin diaqnostikasi, spesifik profilaktikasi və müalicəsi. Patoloji materialların götürülmə qaydaları və mikrobioloji müayinə üsulları. Tənəffüs, mədə-bağırsağ, sidik-cinsiyyət yolları, septik və xəstəxanadaxili infeksiyaların mikrobiologiyası və diaqnostika prinsipləri.</p> <p>İmmunologiyanın əsasları, immunitet haqqında anlayış. Spesifik, qeyri-spesifik immunitet amilləri. Humoral və hüceyrə immunitetinin mexanizmləri. İmmun sistemin normal fəaliyyəti və patologiyası. Sitokin sistemi. Reproduktiv immün patoloji vəziyyətləri. Klinik immunologiya. Birincili və ikincili immün çatışmazlıq vəziyyəti. Transplantasiyanın növləri, əsas problemlər. İmmün diaqnostika. Faqositozun təyini – NST test. Komplement sistemin ayrı-ayrı faktorlarının təyini.</p>	
İPF – B08	Biokimya	150
	<p>Statik biokimyayın məqsəd və vəzifələri orqanizmin kimyəvi tərkibinə daxil olan əsas makromolekulların – zülalların, karbohidratların, lipidlərin, nuklein turşularının kimyəvi quruluşu və funksiyalarını öyrənməkdən ibarətdir. Bundan əlavə bioloji kimyanın bu bölməsində həyat üçün vacib olan əsas bioloji aktiv maddələrin, yəni vitaminlərin, fermentlərin və hormonların kimyəvi quruluşu, bioloji təsir mexanizmlərinin əsas cəhətləri ətraflı surətdə əhatə edilmişdir. Dinamik biokimyayın tədqiqat obyektinə insan orqanizmi tərəfindən mənimsənilən əsas qida maddələrinin-karbohidratların, zülalların, lipidlərin, nuklein turşularının metabolizminin öyrənilməsi daxildir. Bioloji kimyanın bu sahəsini maddələr mübadiləsinin ümumi qanunauyğunluqları, katabolizm və anabolizm proseslərinin ümumi və spesifik, hüceyrələrdə enerjinin əmələ gəlməsi və sərfedilmə yollarını, bir sözlə, bu maddələrin biokimyəvi çevrilmələrini araşdırmaq təşkil edir. Burada həmçinin metabolizm proseslərinin əsas tənzim mexanizmləri və müxtəlif patoloji şəraitdə baş verən biokimyəvi dəyişikliklər öyrənilir. Orqan və toxumaların biokimyası, eləcə də onların pozulmaları da bu sahəni əhatə edir.</p>	
İPF – B09	Normal fiziologiya	150
	<p>Fiziologiya fənninin predmeti və vəzifəsi. Orqanizmin və onu təşkil edən toxuma, orqan və sistemlərin funksiyaları, səbəb və mexanizmləri, orqanizmlə xarici mühit arasındakı əlaqələr. Ümumi fiziologiyanın əsasları. Fiziologiya elminin inkişaf tarixi və istiqamətləri. Fiziologiyanın tədqiqat üsulları. Orqanizmin tənziminin ümumi prinsipləri. Ayrı-ayrı üzvlər və sistemlərin vəzifələri, fəaliyyətlərin sinir, humoral reflektoru və beyin qabığı tənzimi. Fəaliyyətlərin tənzimində bioloji aktiv maddələrin, mediatorların, hormonların, neuropeptidlərin rolu. Sinir sisteminin səciyyəvi xüsusiyyətləri. Mərkəzi sinir sisteminin davranış aktlarının formalaşması və realizə olunmasında rolu. Ali sinir fəaliyyətinin xüsusiyyətləri. Baş beyin yarım kürələri</p>	

	qabığının analitik və sintetik fəaliyyəti. Yuxu, motivasiya, emosiya prosesləri, yaddaş, diqqət qabiliyyətlərinin təhlili.	
İPF – B10	Patoloji anatomiya	120
	<p>Patoloji anatomiyanın məzmunu, məqsədi, müayinə obyektləri və tədqiqat üsulları (təşrih, biopsiya, eksperiment). Patoloji-anatomik xidmətin təşkili. Ümumi patoloji proseslər:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hüceyrə patologiyası - Distrofiyalar (parenximatöz, stromal-damar, qarışıq distrofiyalar) - Hüceyrə ölümü: nekroz, apoptoz - Ölüm. Erkən və gecikmiş meyit əlamətləri - Qan və limfa dövrəni pozğunluqları - İltihab (ekssudativ, proliferativ, spesifik iltihablar) - İmmun-patoloji proseslər (yüksək həssaslıq reaksiyaları. Autoimmün proseslər) <p>İmmun çatışmazlıq sindromları (İİV-infeksiya)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kompensator-uyğunlaşma prosesləri - Şişlər (epitel toxumasının şişləri; ayrı-ayrı üzvlərin (mədə, ağciyər, süd vəzilərinin, uşaqlığın) xərçəngi; mezenximal şişlər; sinir sisteminin şişləri; melanin əmələ gətirən toxumanın şişləri; Qan sisteminin şişləri. <p>Xəstəlik haqqında anlayış. Etiologiya və patogenezi. Xəstəliklərin nomenklaturası və təsnifatı. Qan sistemi xəstəlikləri. Müxtəlif orqan və sistemlərin patologiyasının etio-patogenezi, morfoloqiya, nəticə və ağırlaşmaları.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Anemiyalar - Ürək-damar xəstəlikləri (ateroskleroz, hipertoniya xəstəliyi, ürəyin işemik xəstəliyi, serebrovaskulyar xəstəliklər, vaskulitlər) - Revmatik (kollagen) xəstəliklər - Tənəffüs sistemi xəstəlikləri - Həzm sistemi xəstəlikləri - Qaraciyər xəstəlikləri - Böyrək xəstəlikləri - Daxili sekresiya vəzilərinin xəstəlikləri - Cinsiyyət üzvlərinin xəstəlikləri - İnfeksiyon xəstəliklər (virus, bakterial bağırsağ və hava damcı infeksiyaları, rikketsiozlar, vərəm, sepsis). 	
İPF – B11	Patoloji fiziologiya	135
	<ul style="list-style-type: none"> - ümumi nozologiya, etiologiya (səbəb və şərait), patogenezi (xəstəliyin inkişaf mexanizmi, gedişi və nəticəsi), sanogenezi. Sağlamlıq və xəstəlik anlayışları; - xarici və daxili (irsiyyət, konstitusional xüsusiyyətlər, yaş və cinsiyyət) mühit amillərinin xəstəliklərin inkişafında rolunu; - orqanizmin reaktivliyinin patologiyada əhəmiyyəti anlayışını; - tipik patoloji prosesləri (hüceyrə və mikrosirkulyasiya zədələnmələri, yerli qan dövrəni pozulmaları, iltihab, qızdırma, infeksiyon proseslər, ekstremal vəziyyətlər, immun sistemin patologiyası, toxuma inkişafının patologiyası, hipoksiya və maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları) anlayışlarını öyrənir. <p>Müxtəlif orqan və sistemlərin (qan, qan dövrəni, tənəffüs, həzm və qaraciyər, böyrəklər, endokrin və sinir sistemləri)</p>	

	patoloji fiziologiyasını öyrənir. Yəni xəstəlik modelini yaratmaqla onun etiologiyası, patogenezi və eksperimental terapiya üsullarını mənimsəmək qaydalarını öyrənir.	
İPF – B12	Farmakologiya <p>Farmakologiya fənninin məqsəd və vəzifələri, onun inkişaf dövrləri və inkişaf tarixi. Farmakologiyanın digər – nəzəri və praktik təbabət fənləri arasında mövqeyi və bu fənlərin inkişafında rolu. Reseptura haqqında anlayış. Müxtəlif dərman formalarına aid reseptlərin yazılış qaydaları. Resepturanın müasir həkimlik və əczaçılıq praktikasındakı rolu. Ümumi farmakologiya haqqında anlayış. Dərman maddələrinin farmakokinetika və farmakodinamikasının əsas prinsipləri. Dərman maddələrinin orqanizmə daxil olması, sorulması, metabolizmə uğraması və orqanizmdən xaric edilməsi. Bu proseslər və onlara təsir göstərən faktorların dərman maddələrinin əsas effektlərinin meydana çıxmasında rolu. Dərmanlar, bioloji effektləri, onların kimyəvi quruluşu, fiziki – kimyəvi xüsusiyyətləri, həll olmaları (suda və yağlarda), dozaları, orqanizmin fərdi xüsusiyyətləri (yaş, cins və s.) və bioloji ritmlərdən asılılığı. Təkrar qəbulda törəndirən effektlər. Dərmanların teratogen, embriotoksik, mutagen, kanserogen və s. əlavə effektləri. Dərman maddələri ilə kəskin zəhərlənmələr və bu zaman aparılacaq farmakoterapiyanın əsas prinsipləri.</p> <p>Xüsusi farmakologiya haqqında anlayış. Afferent və efferent sinir sistemlərinə təsir göstərən dərman maddələrinin farmakologiyası. Neyrotrop dərman maddələrinin əsas xüsusiyyətləri və tibbdə istifadəsi. Rəxotrop farmakologiyanın yaranması və inkişafı. Rəxotrop maddələrinin alınması və praktikaya tətbiqi. İşçi orqanların funksiyasına (tənəffüs, ürək – damar, həzm və s.) təsir göstərən dərman maddələrinin farmakologiyası. Mübadilə, iltihab, immun və qanyaranma proseslərinə təsir göstərən dərman maddələrinin, vitamin və hormon preparatlarının, antimikrob və antiparazitar maddələrin, onkoloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə olunan preparatların farmakologiyası.</p>	120
İPF – B13	Ümumi gigiyena, ekologiya və hərbi gigiyena <p>Gigiyena elmi tibb elmləri içərisində əsas profilaktik fənn kimi; ekoloji mühit və orqanizmin qarşılıqlı əlaqəsi profilaktik təbabətin əsasıdır; gigiyenanın əsas müayinə üsulları; sanitariya təşkilatları, onların hüquq və vəzifələri, ekoloji tarazlığın və əhali sağlamlığının mühafizəsində bu təşkilatların rolu.</p> <p>Atmosfer havası, su, torpaq və qida maddələri ətraf mühitin əsas obyektləri kimi, onların fizioloji – gigiyenik əhəmiyyəti; fiziki, kimyəvi və bioloji xüsusiyyətləri; bu amillərin əhali sağlamlığına təsirinin tədqiqi yolları və gigiyenik prinsipləri; gigiyenik normalaşdırmanın əsas prinsipləri və üsulları.</p> <p>Yaşayış – məişət şəraitinin insan sağlamlığına təsiri, iri şəhərlərdə həyat şəraitinin gigiyenik xüsusiyyətləri; urbanizasiya problemi; mənzil məsələləri, ictimai – gigiyenik problem kimi; yaşayış yerlərinin çirklənməsi və mühafizə tədbirləri.</p> <p>Müalicə – profilaktik müəssisələrinin gigiyenası; xəstəxanaların planlaşdırılmasına, tikintisinə, daxili quruluşuna</p>	105

	<p>və istismarına qoyulan gigiyenik tələblər: xəstəxanalarda gigiyenik rejim və xəstəxanadaxili infeksiyaların yayılmasına qarşı mübarizənin gigiyenik əsasları.</p> <p>Əməyin fizioloji – gigiyenik əsasları; istehsalat zərərləri və peşə xəstəlikləri, istehsalatın ayrı – ayrı sahələrində əmək şəraiti; zərərli amillər, sənaye toksikologiyası; işçi sağlamlığının qorunmasının gigiyenik əsasları; radiasiya gigiyenası – xüsusi gigiyenanın bir sahəsi kimi; ionlaşdırıcı suların mənbələri, orqanizmə təsiri, təbii və süni radiasiya mənbələri; radioaktiv şüalanmadan mühafizənin gigiyenik əsasları və qaydaları; uşaq və yeniyetmələr gigiyenası – ümumi gigiyenanın əsas bölmələrindən biri kimi; uşaqların orqanizminin inkişaf qanunauyğunluqlarının gigiyenik xüsusiyyətləri; akselerasiya problemi; uşaq təlim – tərbiyə müəssisələrində qoyulan gigiyenik tələblər; uşaq və yeniyetmələrin harmonik inkişafının və sağlamlığının qorunmasının əsas gigiyenik məsələləri və tədbirləri.</p> <p>Hərbi gigiyenanın əsasları; hərbi təbabətin əsas profilaktik fənni – hərbi gigiyena; məzmunu və vəzifələri; müharibə və dinc dövrdə sanitar – gigiyenik tədbirlərin həyata keçirilməsinin xüsusiyyətləri; şəxsi həyatın məskunlaşmasının gigiyenik normativləri; hərbi şəhərciklərdə şəxsi həyatın yerləşməsinə gigiyenik tələblər; suyun fizioloji – gigiyenik əhəmiyyəti; qış mənzillərində və səhra şəraitində sudan istifadənin gigiyenik normativləri; şəxsi həyatın qidalanmasının təşkilinə gigiyenik tələblər; səhra şəraitində qidalanmanın xüsusiyyətləri.</p> <p>Silahlı Qüvvələrdə sanitariya nəzarəti; hərbi hissənin sanitar – gigiyenik təminatı; hərbi şəhərciklərin təmizlənməsi, hərbi qulluqçuların məişət xidmətinin təşkili və aparılmasına aid gigiyenik tələblər, döyüş meydanlarının sanitariya təmizliyi. Sanitar – gigiyenik və tibbi – texniki ekspertiza; ərzaq məhsulları və suyun sanitar ekspertizası qaydaları; tibbi – texniki tələblərin işlənilib hazırlanması; istehkam obyektləri, mühitin gigiyenik tədqiqat üsulları və normativ parametrləri.</p>	
İPF-B14	Operativ cərrahiyyə və topoqrafik anatomiya	105
	<p>Fənnin qısa inkişaf tarixi. Operativ cərrahlik və topoqrafik anatomiya fənni haqqında anlayış, topoqrafik anatomiyanın məqsəd və vəzifələri. Ətrafların topoqrafiyası – ümumi xarakteristikası. Qatlar, damar və sinirləri, limfa sistemi, arterial kollaterallar. Ətraf oynaqları – oynaq kapsulu, möhkəmləndirici aparatı, zəif yerləri, oynaqın qanla təchizi, innervasiyası. Ətrafların yaralanmalarının birincili cərrahi işlənmə prinsipləri. Damarlarda, sinirlərdə, dayaq hərəkət aparatında cərrahi əməliyyatlar. Vətər tikişləri. Amputasiya və ekzartikulyasiyalar. Oynaq və sümüklərdə cərrahi əməliyyatlar. Başın topoqrafik anatomiyası, ümumi xarakteristikası, şöbələrə bölünməsi. Üz şöbəsinin topoqrafiyası. Baş nahiyəsində cərrahi əməliyyatlar, kəllə beyin yaralanmalarının birincili cərrahi işlənməsi. Qanaxmanın saxlanılma texnikası. Dekompresiyon və sümük plastik treponasiyalar. Üz şöbəsində cərrahi əməliyyatlar. Boyun nahiyəsinin topoqrafiyası. Boyundaxili orqanlar və onların topoqrafiyası. Boyunda aparılan cərrahi əməliyyatların</p>	

	<p>topoqrafo – anatomik və fizioloji əsaslandırılması. Traxeotomiya, traxeostomiya. Boyun orqanlarında cərrahi əməliyyatlar. Döş nahiyəsinin topoqrafiyası. Döş qəfəsi, döş boşluğu və döş boşluğu orqanlarının topoqrafiyası. Anadangəlmə inkişaf qüsurlarının cərrahi anatomiyası. Döş nahiyəsində aparılan cərrahi əməliyyatlar. Döş boşluğuna operativ yollar. Qarın nahiyəsinin topoqrafiyası. Qarının divarları, peritonun və periton boşluğu orqanlarının topoqrafiyası. Qarın divarının və periton boşluğu orqanlarının anadangəlmə inkişaf qüsurlarının cərrahi anatomiyası. Yırtıqlar təsnifatı. Qarın nahiyəsində cərrahi əməliyyatları. Kəsiklər, onların müqayisəli qiymətləndirilməsi. Qarın divarında və periton boşluğu üzvlərində operativ əməliyyatlar. Bağırsaq tikişləri, bağırsaqarası anastomozlar. Yırtıq əməliyyatı. Bel nahiyəsi və peritonarxası sahənin topoqrafiyası. Peritonarxası sahə orqanlarına operativ yollar və orqanlar üzərində cərrahi əməliyyatlar.</p> <p>Kiçik çanaq, çanaq orqanları və aralığın topoqrafiyası. Nahiyədə aparılan cərrahi əməliyyatları. Orqanlar üzərində əməliyyatlar.</p>	
İPF – B15	Sosial gigiyena və səhiyyənin təşkili	90
	<p>Səhiyyə sistemi. Onun formaları (dövlət, sığorta, özəl). Səhiyyənin altsistemləri. Səhiyyənin idarə olunması və menecment. İdarəetmənin qanunları, prinsipləri, funksiyaları, təşkilati strukturu, tipləri. İdarəetmə üsulları və stilləri. İdarəetmə prosesi, onun keyfiyyət və səmərəliliyinin yüksəldilməsi. İdarəetmədə müasir texnologiyaların, innovasiyaların tətbiqi. Səhiyyənin planlaşdırılması, iqtisadiyyatı, marketinq. Səhiyyənin maliyyələşdirilməsi, büdcə xərclərinin planlaşdırılması. Səhiyyə orqan və müəssisələrinin fəaliyyətinin tibbi, sosial və iqtisadi səmərəliliyinin yüksəldilməsi. Əhaliyə tibbi-sanitariya yardımının təşkili. Müxtəlif əhali qruplarına – şəhər və kənd əhalisinə, uşaqlara, qadınlara, sənaye müəssisələri işçilərinə və b. müalicə-profilaktika yardımının xüsusiyyətləri. Müalicə-profilaktika və sanitariya- profilaktika müəssisələrinin tipləri, kateqoriyaları, təşkilati strukturları, fəaliyyətinin təşkili. Tbb müəssisələrinin fəaliyyətinin təhlili metodikası. Keyfiyyətə nəzarət konsepsiyaları. Keyfiyyətin fasiləsiz yüksəldilməsi metodologiyası. Səhiyyə sahəsində beynəlxalq əlaqələr. ÜST nizamnaməsi, qətnamələrinin, strateji planlarının yerinə yetirilməsi.</p>	
İPF – B16	Epidemologiya. Hərbi epidemiologiya	45
	<p>Epidemik prosesin ümumi qanunauyğunluqları, epidemiooloji müayinə metodlarının tərkibi və məzmunu; əks epidemik sistem təmsalında müxtəlif qrup xəstəliklərin profilaktikasının təşkili və onların həyata keçirilməsində müalicə-profilaktika müəssisələrinin rolu: dezinfeksiya, sterilizasiya, dezinfeksiya, deratizasiya, yoluxucu xəstəliklərin spesifik profilaktikası; zoonoz infeksiyaların, qrup invazyaları və protozoy xəstəliklərinin, qospital infeksiyaların epidemiologiyası və profilaktikasının xüsusiyyətləri; epidemik prosesin idarə olunması və ayrı-ayrı infeksiyaların ləğv olunması problemləri.</p>	

	<p>Hərbi epidemiologiyanın məzmunu və vəzifələri. Epidemik proses haqqında təlim. Epidemik prosesin amilləri, inkişaf mexanizmi və təzahür formaları. Hərbi kollektivlərdə epidemik prosesin gedişində səbəb – nəticə münasibətləri, epidemik prosesin inkişaf qanunauyğunluqları. Müharibə dövründə qoşunlarda əksepidemik tədbirlərin təşkili, epidemik prosesə təsir göstərən əlavə amillər.</p> <p>Epidemioloji diaqnostikanın əsasları, epidemioloji analiz və proqnoz. Epidemik ocaqların tədqiqi və sanitariya – epidemik vəziyyətin qiymətləndirilməsi meyarları. Sanitar – epidemioloji kəşfiyyat və sanitar – epidemioloji müşahidə. Silahlı Qüvvələrin müharibə və dinc dövrdə əksepidemik təminatının əsasları. Müharibə və dinc dövrdə hərbi sanitariya epidemioloji müəssisələrin (bölmələrinin) quruluşu və vəzifələri.</p> <p>Döyüş, döyüş hazırlığı və hərbi xidmətin müxtəlif dövrlərində hərbi hissə və bölmələrdə şəxsi heyətin əksepidemik təminatının təşkili. Aktual yolxucu xəstəliklərin epidemiologiyası və profilaktikası.</p>	
İPF – B17	Ümumi cərrahiyyə	120
	<p>Fənnin predmeti, məqsəd və vəzifələri. Cərrahiyyənin inkişaf tarixi, Vətən alimlərinin cərrahiyyənin inkişafında rolu. Aseptika və antiseptika. Anesteziologiya haqqında ümumi məlumat. Narkoz. Qanaxmalar: klinika, diaqnostika, dayandırma üsulları. Qanəvəzedicilər. Travmatizim: açıq və qapalı travmalar. Travmatiktoksikoz. Çıxıq və sınıqlar. Kəllə – beyin, döş qəfəsi, qarın boşluğu üzvlərinin travması. Sepsis, yanıqlar, donmalar. Elektrotravma. Cərrahi infeksiya: furunkul, karbunkul, hidroadenit, mastit, dolamalar, abses, fleqmona və s. Damarların cərrahi xəstəlikləri. Anomaliyalar. Şişlər. Cərrahi parozitar xəstəliklər. Endokrin xəstəliklər. Bərpa cərrahlığı. Transplantologiya. Xəstəlik tarixinin yazılması.</p>	
İPF-B18	Şüa diaqnostikası və şüa terapiyası	90
	<p>Şüa diaqnostikası təbabətin ən perspektiv sahələrindən biri olub, müxtəlif şüalarla insan orqanizmində gedən normal və patoloji proseslərin tədqiqatından bəhs edir. Bu fəndə müasir dövrdə təbabətin bütün sahələrində tətbiq edilən şüa diaqnostik metodların (rentgenoloji, ultrasəs, maqnit-rezonans tomoqrafiyası, radioizotrop, termoqrafik müayinələr) mahiyyəti, iş prinsipləri və tətbiq sahələri öyrədilir və müxtəlif xəstəliklərin aşkarlanmasında bu müayinələrin rolu, həmçinin xəstəliklərin şüa diaqnostik semiotikası tədris edilir.</p> <p>Şüa terapiyası ionlaşdırıcı şüaların təbabətdə müalicə məqsədilə tətbiqinə əsaslanır. Bu fəndə radiasion onkologiyanın fiziki, texniki və bioloji əsasları tədris edilir, şüa terapiyasının növləri, metodları və məqsədləri öyrədilir. Xəstələrin şüa müalicəsinə hazırlanması tədbirləri, kliniki dozimetriya və kliniki topometriyanın əsas qanunauyğunluqları tədris edilir və daha çox yayılmış bədxassəli şişlərin, həmçinin qeyri-şiş mənşəli xəstəliklərin şüa müalicəsinin aspektləri, şüa müalicəsindən sonra baş verən reaksiyalar və fəsadlar, onların müalicəsi və profilaktikası öyrədilir.</p>	
İPF-B19	Daxili xəstəliklərin propedevtikası	180

	<p>Daxili xəstəliklərin propedeutikası fənninin əhəmiyyəti, məqsəd və vəzifələri; xəstələrin kliniki müayinə üsulları; həkimlik deontologiyası; diaqnozun növləri; xəstəlik tarixinin sxemi; tənəffüz üzvləri xəstəliklərində sorğu, baxış, palpasiya, perkussiya, auskultasiya, normal və patoloji tənəffüs küyləri; tənəffüz üzvləri xəstəliklərində laborator və instrumental müayinələr: kəskin və xroniki bronxidlər, bronxial astma, ağciyər absesi, bronxoektaziya, pnevmoniyalar, plevritlər, tənəffüz çatışmazlığı, ağciyər ürək; ürək – qan damar sistemi xəstəliklərində sorğu, baxış, palpasiya, perkussiya, auskultasiya, normal ürək tonları, onların potoloji dəyişmələri, ürək küyləri; ürək – damar sistemi xəstəliklərində əsas kliniki sindromlar, ürək çatışmazlığı, qan dövranı çatışmazlığı, damar çatışmazlığı, revmatizm, revmatik və septik endokardit, qazanılmış ürək qüsurları, hipertoniya xəstəliyi, ürəyin işemik xəstəlikləri, stenokardiya, miokard infarktı, kardioskleroz; həzm traktı xəstəliklərində sorğu, baxış, palpasiya perkussiya, laborator, instrumental müayinələr., qastrirlər, mədə və 12 barmaq bağırsağın xora xəstəliyi; qara ciyər və öd yolları xəstəliklərində müayinələr, hepatitlər, qara ciyər serrozu, xolesistitlər; sidik ifrazat sistemi xəstəliklərində müayinələr kəskin və xroniki qlomerulonefritlər, pielonefritlər, böyrək çatışmazlığı, qanyaradıcı sistemi xəstəliklərində müayinələr, leykozlar; endokrin sistemi xəstəliklərində xəstələrin müayinə üsulları, şəkərli diabet, diffuz toksiki zob, miksedema, allerqozlar, pollinoz, allergik məxmərək, kvinke ödəmi, anafilaktiv şok, birləşdirici toxumanın sistem xəstəliklərinin klinikası və diaqnostikası.</p> <p>Funksional diaqnostika fənninin məqsəd və vəzifələri; xarici tənəffüz funksiyasının təyini; tənəffüz sistemi üzvlərinin rentogenoloji müayinələri: rentgenoskopiya, rentgenoqrafiya, flüroqrafiya, tomoqrafiya, kompüter tomoqrafiyası, bronxoqrafiya, bəlgəmin, bronx yuyuntu möhtəviyyətinin, plevra mayesinin laborator müayinəsi; normal elektrokardioqramma (EKQ): ürək şöbələrinin hipertrofiyasında, ürəyin şöbələrinin hipertrofiyasında, ürəyin işemik xəstəliklərində, ürəyin aritmiyalarında EKQ, fonokardioqrafiya, exokardioqrafiya, vektorkardioqrafiya, koranroqrafiya; mədə şirəsinin və nəcisin müayinəsi, mədə – bağırsaq traktının rentgenoloji və endoskopik müayinələri; ezofaqogastroduodenoskopiya, qaraciyər və öd yolları xəstəliklərində laborator və instrumental müayinələri. Sidik ifrazat sistemində laborator, instrumental müayinələr, qanyaradıcı və endokrin sistemi xəstəliklərində laborator-instrumental müayinələr və onların diaqnostik əhəmiyyəti.</p>	
İPF-B20	<p>Dəri-zöhrəvi xəstəliklər</p> <p>Dəri – zöhrəvi xəstəlikləri fənninin pridmeti, inkişaf tarixi. Dərinin anatomiyası və fiziologiyası. Dərinin ayrı –ayrı xəstəlikləri: allergik dermatitlər, neyrodermatitlər, göbələk xəstəlikləri, qoturluq, alopesia, seboriya, psoriaz, herpes, ekzema və s. Müxtəlif zöhrəvi xəstəliklər: sifilis, süzənək, xlamidioz, trixomonioz, QİÇS və başqa immunodefisit törədən xəstəliklər.</p>	75

	<p>Dermatologiyaya giriş. Dəri xəstələrinin etiologiya və patogenezini və onların diaqnostika prinsipləri haqqında ümumi məlumat. Allergik dermatozlar, ekzema, dərinin peşə xəstəlikləri, xeylilər, virus dematozları, qovucuqlu dəmrov, kəmərləyici dəmrov, qırmızı yastı dəmrov, psoriaz. birləşdirici toxumanın sistem xəstəlikləri. Qırmızı qurd eşənəyi, eklerodermiya, qovuqlu dermatozlar, pemfiqoz, infeksiyon və parazitlər mənşəli dermatozlar, piodermitlər, qoturluq, dərinin göbələk xəstəlikləri: keratomikozlar, dermatofitiazalar, dərinin və selikli qişaların kandidozu. Dərin mikozlar, aktinomikoz. Dəri və rəmi, dəri Leşmaniozu, lepra. Venerologiyaya giriş. Sifilis, sitologiya və patogenez, sifilisin gedişi və təsnifatı. Sifilisin ikinci dövrü, üçüncü dövrü. Anadangəlmə sifilis, südəmər və erkən yaşlarının anadangəlmə sifilisi, anadangəlmə keçmiş sifilis. Sifilisdə qoyulan seroloji reaksiyaların əhəmiyyəti, sifilisin müalicə prinsipləri. Kişilərin, qadınların və qızların qonoreyası. Sidik cinsiyyət orqanlarının qeyri – qonokokk mənşəli xəstəlikləri, tixomonioz, cinsiyyət orqanlarının mikoplazma, kandidoz və virus infeksiyalı xəstəlikləri.</p>	
İPF – B21	Nevrologiya və tibbi genetika	105
	<p>Nevrologiyanın qısa inkişaf tarixinin icmalı, mərkəzi və periferik sinir sisteminin ümumi morfolojiyası və qısa anatomik-fizioloji məlumatları, baş və onurğa beynin aparıcı yolları.</p> <p>Hərəkət yol, ümumi hissiyyət. Pozulma simptomları, sinir sistemi pozğunluqlarının semiotikası və topik diaqnostikası. Ekstrapiramid sistem və beyincik, pozulma simptomları. 12-ci cüt kəllə sinirləri, əsas anatomik-fizioloji məlumatlar, pozulma simptomları. Vegetativ sinir sistemi, quruluşu, funksiyaları, pozulma simptomları. Meningial sindrom. Beyin-onurğa beyni mayesi norma və patologiyada. Ali beyin funksiyaları, pozulma simptomları.</p> <p>Sinir sisteminin damar xəstəlikləri. Sinir sisteminin infeksiyon, infeksiyon-allergik xəstəlikləri. Sinir sisteminin parazitər xəstəlikləri. Periferik sinir sisteminin xəstəlikləri. Sinir sisteminin irsi degenerativ xəstəlikləri. Sinir-əzələ sisteminin xəstəlikləri. Piramid və ekstrapiramid sistemin irsi xəstəlikləri. Vegetativ sinir sisteminin xəstəlikləri. Daxili orqanların xəstəlikləri zamanı sinir sisteminin zədələnmələri. Epilepsiya və nevrozlar. Sinir mənşəli təxirəsalınmaz vəziyyətlər. Komalar.</p> <p>Kliniki genetikanın problemləri və metodları. İrsi xəstəliklərin etiologiyası və təsnifatı. İnkişaf qüsurları. Maddələr mübadiləsinin irsi xəstəlikləri. Multifaktorial xəstəliklər. Farmakogenetika. Ekogenetika. Tibbi-genetik məsləhətləşmə.</p>	
İPF – B22	Daxili xəstəliklər. Hərbi səhra terapiyası	300
	<p>Daxili xəstəliklər fənninin predimetini. Tənəffüz orqanlarının xəstəlikləri (bronxilər, kəskin pnevmaniya, xroniki pnevmaniya, bronxoektaziya xəstəliyi, ağ ciyərin absesi və qanqrenası, bronxial astma, ağ ciyərin xərçəngi).</p> <p>Ürək damar sistemi xəstəlikləri (revmatizm, bakterial endokardit, qazanılmış ürək qüsurları, hipertoniya xəstəliyi, ateroskleroz, ürəyin işemik xəstəliyi, ürək satışmamazlığı).</p> <p>Həzm orqanlarının xəstəlikləri (xroniki gastrit, mədə və on iki barmaq bağırsağın xora xəstəliyi, mədə xərçəngi, xroniki</p>	

enterokolit).

Qara ciyər öd yollarının xəstəlikləri (xroniki hepatit, qara ciyərin sirrozu, öd daşı xəstəliyi, xroniki xolesistit və xolangit, öd yollarının diskineziyası, xroniki pankreatit).

Böyrək və sidik yollarının xəstəlikləri (kəskin nefrit, xroniki nefrit).

Qan sisteminin xəstəlikləri (anemiyalar).

Tənəffüs sistemi xəstəlikləri (plevritlər).

Qan dövranı sistemi xəstəlikləri (perikarditlər, revmatizm və aterosklerozla əlaqədar olmayan miokardın xəstəlikləri, qazanılmış, ürək qüsurları, simptomatik arterial hipertenziyalar, aritmiyalar, aterosklerotik kardioskleroz, neyrosirkulyator distoniya).

Böyrək xəstəlikləri (amiloidoz, nefrotik sindrom, xronik və kəskin böyrək çatışmamazlığı).

Qan sistemi xəstəlikləri (hemoplastozlar, aqranulositozlar, hemorragik diatezlər .

Oynaq xəstəlikləri, birləşdirici toxumanın sistem xəstəlikləri.

Allerqozlar (deformasiyaedici osteoartroz, padoqra, revmatoid artrit, qırmızı qurdeşənəyi, düyünlü periartrit, sklerodermiya, dermatomiazit, dərman xəstəliyi).

Endokrinologiya fənninin predimetü, inkişaf tarixi. Hypotalamo – hypofizar xəstəliklər, şəkərsiz diabet, akromeqaliya, İşenko – Kvişinq xəstəliyi, adipozo – genital xəstəliyi, diffuz toksik ur, hipotireoz, tireoiditlər, qalxanvari ətraf vəzi xəstəlikləri, şəkərli diabet, piylənmə, Addison xəstəliyi, hiperaldosteronizm, feoxromasitoma, cinsiyyət vəzilərinin xəstəlikləri.

Reanimatologiya fənninin predimetü və vəzifəsi, tarixi. Reanimatologiyanın tərkib hissələri. Reanimatologiya xidmətinin təşkili və təhizi prinsipləri.

Terminal halda və böhranlı vəziyyətlərdə həyatı vacib funksiyaların kəskin pozulmalarının profilaktika və intensiv müalicəsi.

Kliniki ölüm zamanı reanimasiya. Həyatı vacib funksiyaları idarəetmə metodları.

Peşə xəstəlikləri fənninin mahiyyəti, vəzifəsi. Peşə xəstəliklərinin təsnifatı, tibbi sənədlərin aparılması, həkim – əmək ekspertizasının xüsusiyyətləri. Tozların təsirindən əmələ gələn xəstəliklər. Pnevmoniozlar, xroniki toz bronxiti, peşə bronxial astması. Klinikası, müalicəsi, profilaktikası, əmək ekspertizası. Fiziki faktorların insan orqanizminə təsiri. Vibrasiya xəstəliyi. Yüksək və aşağı hərarətin istehsalat şəraitində insan orqanizminə təsiri. İstehsalatda və kənd təsərrüfatı işləri zamanı işlədilən kimyəvi maddələrin (ciyə, pestisidlər) təsiri. Aromatik karbohidrogenlərin, qurğuşunun insan orqanizminə təsiri, törədən patologiyaların profilaktikası.

Hərbi səhra terapiyası fənninin vəzifələri. Döyüş terapeutik patologiyasının qısa xarakteristikası. Radiasiya zədələnmələri. Kəskin şüa xəstəliyi. Xroniki şüa xəstəliyi. Odlu silah yaralanmalarını, zərbə dalğası və istilik zədələnmələri nəticəsində yaranmış daxili orqan xəstəlikləri. Ümumi posttravmatik visseral patologiya. Daxili xəstəliklər klinikasında

	təxirəsalınmaz vəziyyətlərin müalicə prinsipləri.	
İPF – B23	Qulaq-burun-boğaz xəstəlikləri (LOR)	60
	<p>Otorinolarinqologiyaya giriş, onun məzmunu və qarşısında duran məsələlər. Otorinolarinqologiyanın tarixi və inkişaf yolları; Orta qulağın kəskin iltihabı; Antrir, mastoidit, orta qulağın xroniki irinli iltihabı; Radikal operasiyanın növləri (qulaqarxası, quluqdaxili), eşitməni mühafizə. Timpanoplastika, onun növləri; Otogen kəllədaxili ağırlaşmalar, inkişaf mexanizmi, təsnifatı. Ekstradural və subdural abseslər, leptomeningit. Orta qulağın qeyri – irinli xəstəlikləri. Orta qulağın kəskin və xroniki katarı. Daxili qulağın xəstəlikləri. Labirintitlər, etiologiyası və inkişaf mexanizmi. Xarici burunun travmaları. Xarici burunun defektləri və deformasiyaları. Burun arakəsməsinin əyriliyi, hematması və absesi. Yuxarı tənəffüs yollarının xroniki xəstəlikləri: qeyri – spesifik rinitlər, faringitlər, laringitlər. Burun ətrafı cəblərin kəskin və xroniki iltihabı, xəstəliklərin etiologiyası və patogenizi. Badamcıqların hipertrofiyası və adenoidi. Uşaqlarda və böyüklərdə udlaqarxası və parafaringinal abseslər. Xroniki tonsillit: etiologiyası,patogenizi, kliniki simptomları (yerli və ümumi), təsnifatı. Xroniki tonsillitlə bağlı xəstəliklər Konservativ və cərrahi müalicə. Qırtlağın kəskin və xroniki stenozları. Konservativ və cərrahi müalicə. İntubasiya, traxeotomiya, larinqofistula. Qırtlağın xoş və bədxassəli şişləri, larinqektomiya. Qırtlağın, traxeyanın, bronxların və yemək borusunun yad cismləri. Traxeobronxoskopiya və ezofaqoskopiya.</p>	
İPF – B24	Cərrahi xəstəliklər. Hərbi səhra cərrahiyyəsi	225
	<p>Ağciyər absesi, qanqrenası; bronxoektaziya xəstəliyi; irinli plevrit; ağciyər xərçəngi; arteriyaların xəstəliyi (tromboz və emboliya); venaların xəstəliyi (aşağı ətraf venaların varikoz genişlənmələri,inkişaf qüsurları); yemək borusu xərçəngi; yırtıqlar; mədə və on iki barmaq; bağırsağın xorası; mədə xərçəngi; appendisit; bağırsağ keçməzliyi; düz bağırsağ xəstəlikləri; öd daşı xəstəliyi. kəskin xolesistit və onun ağırlaşmaları; kəskin pankreatit; peritonit; süd vəzisi xəstəlikləri; sarğı otağında iş; operasiyada iştirak etmək; poliklinikada məşğələ; xəstələrin kurasiyası.</p> <p>Divararalıq orqanlarının xəstəlikləri; ürəyin anadangəlmə və qazanılma qüsurları; ürəyin işemik xəstəliyi. İnfarktdan sonrakı anevrizmlər. Perikarditlər; arteriyaların aterosklerotik zədələnmələri. Obliterasiyaedici endoarterit. Obliterasiyaedici trombangit; tromboflebit. posttromboflebitik sindrom; yemək borusunun xəstəlikləri; diafraqmanın dərbəliyi; əməliyyat olunmuş mədənin xəstəlikləri; postxolesistektomik sindrom; qaraciyərin xəstəlikləri. Dalağın zədələnmələri və xəstəlikləri; xroniki pankreatit. Mədəaltı vəzinin şişləri, fistulları və şişləri; qalxanvari vəzin xəstəlikləri; kompleks reanimasiya tədbirləri; orqanların transplantasiyası; sarğı otağında işləmək; əməliyyatda iştirak etmək; rolklinikada dərslərin keçirilməsi; xəstələrin kurasiyası.</p> <p>Hərbi səhra cərrahiyyəsi haqqında anlayış, onun</p>	

	inkişaf yolları, məzmunu və vəzifələri; odlu silah yaralanmaları; qanaxmalar və qanıtırmələr; fəlakətlər təbabəti; hərbi yaralanmalarda infeksiyon fəsadlaşmalar; termiki zədələnmələr; başın, boyunun və fəqərə sütununun odlu silah yaralanmaları və zədələnmələri; döş qəfəsinin odlu silah yaralanmaları və zədələnmələri; qarnın, çanaq və çanaq üzvlərinin odlu silah yaralanmaları və zədələnmələri; ətrafların odlu silah yaralanmaları və zədələnmələri; yekun dərsi.	
İPF – B25	Yoluxucu xəstəliklər	180
	Fənnin əsas məqsəd və vəzifələri: müasir səviyyədə infeksiyon proses, onun inkişaf mexanizmi, infeksiyon xəstəliklərin əsas xüsusiyyətləri: makroorqanizmin və mikroorqanizmin rolu: infeksiyon prosesin formaları və ümumiyyətlə infeksiyon xəstəliklərin etioloji, epidemioloji, patogenetik xüsusiyyətlərinin, klinik gediş xüsusiyyətlərinin, klinik formalarının, diaqnostika və dif diaqnostika, müalicə prinsiplərinin öyrənilməsi: dizenteriya, vəba, salmonelyoz, virus hepatitləri, zoonoz infeksiyaları, qrip və digər kəskin respirator virus infeksiyaları, meninqokok infeksiyaları, malyariya, taun, hemorragik qızdırmalar, tetanus, virus enteritləri, epidemik səpgili yatalaq, infeksiyon mononukleoz, QİÇS, helmintozlar, qara yara, quduzluq, bağırsağ yersiniozları, difteriya kimi xəstəliklərin etiopatogenizi, klinika, differensial diaqnostika və müalicə prinsipləri.	
İPF – B26	Neyrocərrahiyyə	45
	Neyrocərrahlik fənninin predmeti, inkişaf tarixi; baş beyin və onurğa beyinin şişləri, travmatik zədələnmələri (kəllə – beyin, fəqərə sütunun, onurğa beyni travmaları), baş beyinin damar xəstəlikləri (anevrizma, insult); baş beyin iltihabi və parazitər xəstəlikləri (abses, exinokokk); anadangəlmə qüsurlar (hidrosefaliya, beyin-onurğa beyni yırtıqları, kraniostenoz); osteoxondrozların, epilepsiyanın müxtəlif ağırlaşmalarının cərrahi müalicəsi.	
İPF – B27	Mamalıq	135
	Doğum evinin strukturu. Çanaq, döl doğuş obyektı kimi hamiləliyin diaqnostikası, ön və arxa ənsə gəlişində doğuşun biomexanizmi, sağrı gəlişi, çoxdöllülük, vaxtıdan qabaq doğuş, doğuş fəaliyyətinin anatomiyaları, perinatologiyanın əsasları, hamiləliyin I və II yarısının hestozları, ekstragenital xəstəliklər üzrə mövzular tədris olunur. Patoloji hamiləlik: dar çanaq, başın açılış gəlişləri, dölün qeyri-düzgün vəziyyətləri, hamiləliyin I və II yarısının qanaxmaları, mamalıq əməliyyatları, kesar kəsiyi, mamalıq travmatizmi, dölün hipoksiyası üzrə mövzular tədris olunur.	
İPF – B28	Tibbi psixologiya, psixiatriya	105
	Tibbi psixologiya fənni üzrə proqrama bu sahəni gələcək həkimlərin praktik fəaliyyətində rolu, onun təcrübədə tətbiqetmə vasitələrindən istifadəetmə qaydaları tədris olunmalıdır. Bundan əlavə, insanların psixiki fəaliyyətində gərgin məqamların sağlamlığa təsiri, risk faktoru və aqressiyanın profilaktika yolları açıqlanmalıdır. Tibbi psixologiyada psixodiaqnostikanın əsas müayinə vasitəsi olan testlərin aparılma qaydası, növləri, tətbiq	

	<p>sahələri barədə tələbələrə həm nəzəri, həm praktiki cəhətdən məlumat veriləcəkdir. Tibbi psixologiyanın elmi əsaslarının tədrisi ilə bərabər, tələbələrə psixoloji qanun və qanuna uyğunluqlar, onların işləmə mexanizmi öyrədiləcəkdir. Tibbi psixologiyanın tədrisi zamanı insanın psixiki fəaliyyətində şəxsiyyətin formalaşması dövründə həkim-psixoloqların rolu, şəxsiyyət-cəmiyyət fenomeninin açıqlanması və bu sahədə psixoprofilaktika üsullarının tətbiqi öyrədilməlidir. Bu proqrama etika və deontologiya əsasları daxil ediləcəkdir. Bu, həkim-həkim, həkim-tibb personalı münasibətlərinin düzgün qurulmasına kömək edəcəkdir. Gələcək həkimlərdə yüksək mənəvi dəyərlərə və tibbi mədəniyyətin formalaşmasına yönəldiləcəkdir. Proqramda psixologiyenin bütün metodları tədris ediləcəkdir. Belə ki, insan psixikasının böhran vəziyyətində aparılan profilaktik tədbirlərin kompleks şəkildə taktikası açıqlanacaqdır. Somatik klinikalarda tibbi-psixoloji problemlərin həlli üçün də proqramda yer verilmişdir. Psixoterapiya, onun tarixi, əsas formaları, tətbiq sahələri proqrama daxil ediləcək, psixoanaliz anlayışı onun mahiyyəti və istifadə qaydaları öyrədiləcəkdir.</p> <p>Ümumi psixopatologiya bölməsində əsas diqqət psixiatriya fənninin tarixi, kliniki xüsusiyyətləri və xəstəlikləri, simptom və sindromların öyrənilməsinə yönəldilir. Tələbələr ilk dəfə psixiatriya klinikasında ruhi xəstələrlə rastlaşdıqda, onlarla ünsiyyət yaratmağa, xəstəlikləri barədə məlumat toplamaq bacarığına yiyələnəcəklər. Bundan başqa ümumi psixopatologiya bölməsində qavrama sferasının fərdi xüsusiyyətləri, yaddaş və intellektin patologiyası zamanı baş verən dəyişikliklər, təfəkkürün psixologiyası, onun patologiyasında yaranan xəstəliklər öyrədiləcək, emosional, hərəkət-iradi sfera, psixiatriya təcrübəsində psixopatoloji sindromların rolu barədə məlumat veriləcəkdir.</p>	
İPF – B29	İdman təbabəti və müalicəvi bədən tərbiyəsi	30
	<p>İdman təbabəti və MBT fənni haqqında anlayış, fənnin məqsədi və vəzifələri. Səhiyyənin profilaktiki fəaliyyətində idman təbabəti və MBT- nin yeri. Hərəkət rejiminin normal həyat fəaliyyətində rolu. Fiziki hərəkətlərin orqanizmə təsiri.</p> <p>MBT, fiziki reabilitasiya, kinezoterapiya anlayışları, məqsədi və vəzifələri. İdmanın gigiyenik əsasları. İdman və bədən tərbiyəsi ilə məşğul olanların üzərində həkim nəzarətinin təşkili. Fiziki inkişafın müayinəsi və qiymətləndirilməsi. Orqanizmin funksional vəziyyətinin qiymətləndirilməsi. Xüsusi formalı tibbi vərəqənin (061 / U) doldurulması ilə tələbələrin ilkin yoxlama aparılması (sərbəst iş). Məşq və yarışlar keçirilən yerlərə sanitariya gigiyenik nəzarət. Müalicə bədən tərbiyəsinin ümumi əsasları. Müxtəlif xəstəliklərdə MBT tətbiqi.</p>	
İPF – B30	Kliniki farmakologiya	45
	<p>Kliniki farmakologiyaya giriş, məqsəd və vəzifələri, farmakodinamika, farmakokintika, farmakogenetika. Dərmanların sınaqdan çıxarılma mərhələləri. Terminologiya. Daxili xəstəliklərdə bəzi təxirəsalınmaz vəziyyətlərin differensial farmakologiyası. Hamilə və laktasiya edən qadınlarda</p>	

	<p>farmakoterapiyanın xüsusiyyətləri. Dərman maddələrinin əlavə təsirləri. Dərman maddələrinin qarşılıqlı təsiri.</p> <p>Antianginal dərman maddələrinin kliniki farmakologiyası. Antiaritmik dərman maddələri. Hipotenziv dərman maddələri. Kardiotoniklər. Antibakterial dərman maddələri. Mədə və 12 barmaq bağırsabğın xora xəstəliyinin müalicəsində işlədilən dərman maddələrinin kliniki farmakologiyası. Öd qovucu və hepatoprotektorlar. Antikoagulyantlar. trombolitiklər. Psixotrop dərman maddələri. İltihab əleyhinə preparatlar. Hipoqlikemik preparatlar.</p>	
İPF-B31	Ağ ciyər xəstəlikləri	75
	<p>Vərəm haqında elmin inkişaf tarixi, vərəmin epidemiologiyası və mikrobiologiyası; vərəmli xəstələrin müayinə metodları; immunitet və allergiya; tuberklinodiagnostika; BSI vaksinasiası və revaksinasiası; vərəmin patogenizi və patomorfologiyası; vərəmin kliniki təsnifatı; birincili vərəmin xüsusiyyətləri və formaları; vərəmin intoksikasiyalari, ilkin vərəm kompleksi, doşdaxili limfa düyünlərinin vərəmi, ağciyərin səpələnmiş vərəmi; ikincili vərəmin formaları: ağciyərin ocaqlı, infiterativ, kavernoq vərəmi, tuberkulyoma, ağciyərlərin fibrozu – kavernoq, sirrotik vərəmi, ağciyərlərin silikozlu vərəmi, yuxarı tənəffüs üzvlərinin vərəmi, vərəm plevritləri; ağciyər vərəminin fəsadları: danhayxırma, qanaxmalar, spontan pnevmotoraks, amiloidoz, ağciyər ürək – çatışmazlığı; vərəmin müalicəsi; vərəmin profilaktikasi; vərəm əleyhinə dispanser; terapevtin vərəmin aşkar edilməsində rolu.</p>	
İPF-B32	Fizioterapiya	30
	<p>Fizioterapiya predmeti, xəstəliklərin müalicə, reabilitasiya və profilaktikasında fizoterapiyanın rolu; fiziki amillərin orqanizmə təsiri, biologi toxumaların elektrik və maqnit xüsusiyyətləri; sabit cərəyanla müalicə, impuls cərəyanı ilə müalicə, dəyişən cərəyanla müalicə. Elektrik və maqnit sahəsi ilə müalicə; yüksək tezlikli terapiya, daimi, alçaq və yüksək tezlikli maqnit terapiyası; elektromaqnit dalğaları ilə müalicə, fototerapiya, lazer və fotodinamik terapiya; mexaniki amillərlə müalicə, ultrasəs və fopoferez, manual terapiya, akupunktura; aerionterapiya, aerzolterapiya; istiliklə müalicə, hidroterapiya, duşlar; aromatik, qazlı vannalar, bağırsağ yuyulmaları; parafinlə müalicə, naftalan və onun komponentləri ilə müalicə, naftoparafin mastikasi; peloid terapiyası, müalicəvi palçıqlar, qum və gillə müalicə; iqlim terapiyası, balneoterapiya, içilən mineral sular; sanator kurort müalicəsi, kurortların xarakteristikası və növləri, xəstələrin sanator kurort müalicəsinə seçilib göndərilməsi, fizoprofilaktika.</p>	
İPF-B33	Oftalmologiya	60
	<p>İnsanın ümumi inkişafında görmə analizatorunun rolu və onun xarici mühitdə adaptasiyası. Göz qapaqları. Anatomiya və funksiyası. Göz yaşı orqanları, anatomiya və fiziologiyası. Konyuktiva, quruluş xüsusiyyətləri. Göz alması, quruluşu, xarici qişa. Damarlı qişa, torlu qişa. Billur, quruluşu və kimyəvi tərkibi. Şüşəyabənzər cisim, quruluş xüsusiyyətləri. Gözün ön və arxa kameraları. Topoqrafiya. Torlu qişa, quruluşu və</p>	

	<p>funksiyası. Görmə yolları, topoqrafik anatomiyası. Göz alması, topoqrafik anatomiyası. Görmə hissiyatının fiziologiyası. Fizioloji optika. Refraksiya haqqında təlim. Göz qapaqları patologiyası və orqanizmin ümumi vəziyyəti ilə əlaqəsi. Göz yaş orqanının patologiyası. Simptomların etiopatogenezi. Buynuz qişanın patologiyası. Etioloji təsnifatı. Damarlı qişanın patologiyası. Uveitlərin təsnifatı. Şüşəvari cismin patologiyası, diaqnostika üsulları. Retinitlər. Görmə orqanı xəstəliklərinin ümumi strukturunda retinitlərin yeri. Görmə sinirinin patologiyası, təsnifatı. Qlaukoma korluğun əsas səbəblərindən biri kimi, qlaukomanın sosial əhəmiyyəti. Büllurun patologiyası. Patologiyaların növləri. Müalicənin müasir prinsipləri. Gözün zədələri. Etioloji təsnifatı. Ümumi travmatizm də göz zədələrinin yeri. Gözün hərəkəti aparatının patologiyası. Profilaktika və müalicənin prinsipləri.</p>	
İPF-B34	Məhkəmə təbabəti	60
	<p>Məhkəmə təbabəti, onun məzmunu və məqsədi: məhkəmə təbabəti və məhkəmə – tibbi ekspertizası; cinayət və cinayət prosessual, mülki və mülki – prosessual məsələlər; məhkəmə – tibb ekspertizasının sənədləşdirilməsi; məhkəmə – tibb ekspertizasının təşkili; məhkəmə – tibbi travmatologiyası; bərk, küt əşyalarla zədələnmələr; nəqliyyat zədələnmələri; iti alət zədələnmələri; odlu silah zədələnmələri; mexaniki asfiksiyaların növləri; yüksək və aşağı temperaturun təsirindən əmələ gələn zədələnmələr; elektrik cərəyanın orqanizmə təsiri; yüksək və aşağı təzyiğin orqanizmə təsiri; ionlaşdırıcı şüaların orqanizmə təsiri; məhkəmə – tibbi toksikologiya; ölüm, ölümün əlamətləri, meyit və meyitdə baş verən dəyişikliklər; meyitin tapıldığı yerdə müayinəsi; meyitin məhkəmə – tibbi ekspertizası; zərərçəkmişlərin, ittiham olunanların və başqa şəxslərin məhkəmə – tibbi ekspertizası; cinsi vəziyyət və cinsi toxunulmazlığa qarşı edilən cinayətlər zamanı məhkəmə – tibbi ekspertiza; maddi sübutların məhkəmə – tibbi ekspertizası; tibb işçilərinin peşə və peşə – vəzifə hüquq pozuntuları üzrə aparılan məhkəmə – tibbi ekspertiza; həkim etikası və deontologiya.</p>	
İPF-B35	Stomatologiya	30
	<p>Stomatologiya fənninin əsas məqsəd və vəzifələri, inkişaf tarixi, başqa tibb elmləri ilə əlaqəsi; Stomatoloji xəstəliklərin epidemiologiyası, səbəbləri; ağız boşluğunda selikli qişaya xroniki qıcıqlandırıcı faktorların təsiri; kariyes prosesi nəticəsində yaranan fəsadlar, infeksiya mənbəyinin orqanizmin ümumi vəziyyətinə mənfi təsiri və s.; xəstələrin stomatoloji müayinəsi, çənə-üz nahiyəsində olan patoloji əlamətlər və onların ilk diaqnostikası; yerli və ümumi xəstəliklərin – revmatizm, şəkərli diabet, ürək-damar xəstəlikləri, revmatoid artirit və s. üz nahiyəsində əksi, ağız boşluğunda simptomları, o cümlədən aşkar olunan – orqanizmə mənfi təsir göstərən odontogen (diş) infeksiya ocaqları; Üz-çənə nahiyəsində irinli kəskin iltihabi proseslər, travmalar (diş və çənə sınıqları), xərçəngözü xəstəliklər, gicgah – çənə oynaq iltihabi zamanı ilk yardım göstərilməsi, dişlərin çəkilməsinə göstəriş və əks göstərişlər, parodont xəstəlikləri, diş xəstəlikləri, ağız boşluğunun gigiyena məsələləri, peşə xəstəliklərinin klinik</p>	

	əlamətləri və əsasən profilaktik tədbirlərin aparılması, patoloji halların qarşısının alınması.	
İPF-B36	Urologiya Urologiya fənninin predmeti. Urologiyanın qısa inkişaf tarixi. Uroloji xəstəliklərin simptomatika və semiotikası. Urologiyada laborator və diaqnostik metodlar. Sidik – cinsiyyət sistemi orqanlarının qeyri – spesifik iltihabi xəstəlikləri. Nefrogen hipertoniya. Sidik – cinsiyyət sistemi orqanlarının anatomiyaları Sidik – cinsiyyət sistemi orqanlarının spesifik iltihabi xəstəlikləri. Sidik daşı xəstəliyi. Hidronefroz. Sidik – cinsiyyət sistemi orqanlarının şiş xəstəlikləri. Prostat vəzinin adenoması və xərçəngi. Sidik – cinsiyyət sistemi orqanlarının zədələnmələri. Ambulator urologiya. Urologiyada təcili və təxirəsalınmaz vəziyyətlər (Anuriya, hematuriya, kəskin sidik ləngiməsi, böyrək sancısı). Kəskin və xroniki böyrək çatışmazlığı. Böyrək köçürülməsi.	30
İPF-B37	Onkologiya Şişlərin bioloji xassələri, morfoloqiası və təsnifatı, etiologiyası, epidemiologiyası və profilaktikası, diaqnostikası, müalicə üsulları, onkoloji xidmətin təşkili, deontologiya və reabilitasiya məsələləri barədə ətraflı məlumat verilir. Ayrı-ayrı şiş formaları (ağız boşluğu və dilin, ağciyərin, süd vəzisinin, qida borusunun, mədənin, yoğun bağırsığın, qaraciyərin, qaraciyərdən xaric öd yollarının, mədəaltı vəzin xərçəngi, peritonarxası nahiyənin şişləri, uşaqlığın və yumurtalıqların xərçəngi, yumşaq toxumaların sarkomaları, sümük şişləri, hemoblastozlar və limfoqranulematoz) tədris olunur. Hər bir nozoloji forma vahid ardıcılıqla tədris olunur. Əvvəlcə qısa, giriş xarakterli məlumat verilir, sonra xəstəliyin epidemiologiyası. Etiologiyası, profilaktikası, təsnifatı, patoloji anatomiyası, böyüməsi və yayılması. Klinikası, diaqnostikası, differensial diaqnostikası, müalicəsi və müalicənin nəticələri barəsində ətraflı məlumat verilir.	135
İPF-B38	Travmatologiya, ortopediya Fənnin məqsəd və vəzifələri; inkişaf tarixi; sınıqlar və sınıqlar haqqında məlumat; sınıqlar zamanı bioloji regenerasiya prosesi; ortopedik və travmatoloji xəstələrin müayinə qaydaları; sınıq və çıxıqların diaqnostikası, dayaq – hərəkət aparatının zədələnmələri zamanı ilk tibbi yardım və nəqliyyat immobilizasiyası; sınıqların qapalı repozisiyası, gips texnikası, skelet və yapışqanlı dartma; sınıqların cərrahi müalicəsi; ekstra – intramedulyar və kompression – distraksiyon osteosintez; osteomyelit, qeri – düz və zəif bitirmiş sınıqlar, psevdartrozlar; kürək, körpüçük və bəzi sümüklərinin zədələnmələri; dirsək oynaqının said və əl sümüklərinin zədələnmələri; budun sınıq və çıxıqları, diz oynaqının zədələnmələri; baldır və ayaq sümüklərinin sınıqları; çanaq sümükləri və çanaq üzvlərinin, döş qəfəsi və döş boşluğu üzvlərinin zədələnmələri; fəqərə sütununun zədələnmələri; osteoxondropatriya və sümük şişləri; oynaqların degenerativ və destruktiv patologiyası; revmatoid artritləri, artrozlar; dayaq – hərəkət aparatının anadangəlmə deformatsiyaları; anadangəlmə bud çıxığı, əyriayaqlılıq.	45

	öyriboyunluq, sindaktiliya, polidaktiliya və s.: skolioz, polimielit və uşaq serebral iflici zamanı əmələ gələn deformasiyalar və onların ortopedik müalicəsi.	
İPF-B39	Uşaq xəstəlikləri	135
	<p>Pediatriyanın tarixi, əsas istiqamətləri və inkişafı. Uşaqlarda maddələr mübadiləsi və həzm üzvlərinin xüsusiyyətləri, süd qarışıqları, yenidoğulmuş uşağın göstəriciləri, keçid (tranzitor) hallar, yeni doğulma dövrünün patologiyası. Anadangəlmə eybəcərliklər. Doğuş zadələri, dərinin, göbəyin xəstəlikləri, sepsis, hemolitik xəstəliklər, toksoplazm, uşaqlarda həzmin kəskin pozğunluqları, bağırsağ toksikozu sindromu, uşaqlarda həzmin və qidalanmanın xroniki pəzulması, distrofiya , raxit, hipovitaminoz D, spazmofiliya. Konstitusiya anomiyaları və allerqozlar, körpə uşaqlarda pnevmoniya, qanazlığı – anemiyalar, uşaqlarda birləşdirici toxumanın diffuz xəstəlikləri, qırmızı qurd eşənəyi, dermatomiozit, sklerodermiya, revmatoid artrit, mədə – bağırsağ sisteminin qeyri – infeksiyon xəstəlikləri: gastroitlər, gastroduodenitlər. Mədə və 12 barmaq bağırsağın xora xəstəliyi, prinsipləri və profilaktikası. Xronik hepatitlər, kəskin böyrək çatışmazlığı, uşaqlarda infeksiyon etiologiyalı bağırsağ xəstəlikləri (saomonelyoz, dizenteriya və b.), kəskin virus hepatiti, qızılca, məxmərək, skarlatina, göy öskürək, su çiçəyi və epidemik parotit, uşaqlarda malyariya (isitmə). Azərbaycanda malyariya ilə mübarizə.</p>	
İPF-B40	Ailə təbabəti	45
	<p>Poliklinika terapiyası fənninin məqsəd və vəzifələri. Poliklinika işinin ümumi prinsipləri. Poliklinikanın vəzifələri, funksiyaları, xüsusiyyətləri. Onun əhali əhatəsi və strukturu. Poliklinikanın sahə prinsipi. Poliklinikada tibbi statistika və qeydiyyat kabinetinin təşkili: tibbi sənədlər. Poliklinika fəaliyyətlərinin analizi. Poliklinikada diaqnostik, müalicə və profilaktika işinin təşkili. Profilaktik tibbi baxışlar və onların məqsədi. Dispanserizasiya. Dispanser qeydiyyat qrupları. Dispanserizasiyada etaplılıq və onun effektivliyi. Sahə həkiminin təcrübəsində herontologiya və heriatriya məsələləri. Poliklinikada şöbələr, kabinetlər. Poliklinikanın diaqnostik və müalicə imkanları. Poliklinikada HMK – nın təşkili. Həkim əmək ekspert komissiyası (HƏEK). Müvəqqəti və daimi əmək qabiliyyətinin itirilməsi. Əhalinin sağlamlığına təsir göstərən faktorların öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi. Sahə həkiminin təcrübəsində ürək - qan damar sistemi xəstəlikləri, hipertoniya xəstəliyi, revmatizm, klinikası, diaqnostika, müalicə və profilaktikası. Sahə həkiminin işində EKQ. Ağciyər, bronx xəstəliklərinin klinikası, diaqnostikası, müalicəsi, profilaktika və müalicə – bərpa işi. Ağciyər - bronx sistemi xəstəliklərinin dispanserizasiyası, kəskin və xroniki pnevmoniya, bronxit, bronxial astma. Sahə həkiminin təcrübəsində mədə – bağırsağ traktı xəstəlikləri: qastrit, xora xəstəliyi, hepatit, qaraciyər serrozu. Sahə həkiminin təcrübəsində böyrək – sidik yolları sistemi xəstəliyi. Poliklinika şəraitində xəstələrə təcirəsalınmaz yardımın təşkili.</p>	
İPF-B41	Uşaq cərrahlığı	45

	Uşaqlarda kəskin appendisitın xüsusiyyətləri, fəsadları, peritonitlər. Anadangəlmə bağırsağ keçməzliyi. Qazanılma bağırsağ keməzlikləri. Yemək borusunun inkişaf qüsurları və cərrahi xəstəlikləri, diafraqmal dəbəlilər. Uşaqlarda yumşaq toxuma və sümüyün irinli - iltihabi xəstəlikləri. Ağ ciyər və plevranın irinli iltihabi xəstəlikləri. Qarının ön - yan divarının dəbəlilər, hidrosele, varikosele, kriptorxizm. Sarı cism axacağı və uraxusun anomaliyaları. Böyrəklərin, sidik yollarının cərrahi xəstəlikləri və inkişaf qüsurları. Uşaq yaşlarının ortopediyası. Uşaqlarda travmatik zədələnmələrin xüsusiyyətləri. Uşaq yaşlarının onkologiyası.	
İPFS-B00	Seçmə fənlər:*** (Peşə hazırlığı və ixtisaslaşmalar üzrə) (<i>ali məktəb tərəfindən müəyyənləşdirilir</i>)	1005
XF – B00	Xüsusi fənlər	165
XF – B01	Bədən tərbiyəsi Fənnin mahiyyəti və vəzifələri. Bədən tərbiyəsi və kütləvi idman ümumi mədəniyyətin ayrılmaz hissəsi kimi. Bədən tərbiyəsi vasitələri və onlardan istifadə qaydaları. Tələbələrin peşəkar hazırlığında bədən tərbiyəsi. Bədən tərbiyəsinin sosial-bioloji əsasları. İdman növlərinin və ya fiziki hazırlıq sisteminin fərdi seçilməsi. İdman və fiziki hazırlıqla məşğul olanlarda özünə nəzarət.	120
XF – B02	Mülki müdafiənin tibbi xidməti Fövqəladə hallarda Mülki Müdafiə; müasir şəraitdə MM rolunu və vəzifələri; sülh və müharibə dövründə yaranmış F. H; fövqəladə hallarda yaranmış şəraitin qiymətləndirilməsi; fövqəladə hallarda əhalinin mühafizəsi; əhalinin mühafizəsinin əsas prinsipləri və üsulları; mülki müdafiənin mühafizə qurğuları; fövqəladə hallarda əhalinin köçürülməsi; fərdi mühafizə vasitələri; hərbişədirilməmiş dəstələrin şəxsi heyətinin və əhalinin mənəvi – psixoloji hazırlığı; mülki müdafiə tibb xidmətinin vəzifələri və təşkilat quruluşu; fövqəladə hallarda yaranmış zədələnmə ocaqlarının tibbi – taktiki xarakteristikası; təbii fəlakət, qəzaların nəticələrinin aradan qaldırılması zamanı əhalinin tibbi təminatının təşkili; düşmənin hücum təhlükəsi zamanı tibbi tədbirlərin təşkili; fövqəladə hallarda xəsarət almış əhalinin müalicə – köçürülmə təminatının əsasları; zədələnmə ocaqlarında ilk tibbi və ilk həkim yardımının təşkili; xəsarət almışlara təkmilləşdirilmiş və ixtisaslaşdırılmış tibbi yardımın təşkili; Bakterioloji zədələnmə ocaqlarında epidemiya əleyhinə tədbirlərin təşkili; mülki müdafiə tibb xidməti müəssisələri və dəstələrin tibbi, sanitariya – təsərrüfat və xüsusi əmlakla təhciz olunması.	45

Müalicə işi ixtisası hazırlığında əsas təhsil proqramının mənimsəmə müddəti 302 həftə olmaqla aşağıdakı kimi bölünür:

- nəzəri təlim-180 həftə
- imtahan sessiyaları-58 həftə
- təcrübələr-16 həftə
- yekun Dövlət Attestasiyasına hazırlıq-4 həftə
- yekun Dövlət Attestasiyası-2 həftə

- təillər- 42 həftə

Qeyd:

1. Müalicə işi ixtisası üzrə təhsil proqramını həyata keçirərkən ali təhsil müəssisələri aşağıdakı hüquqlara malikdirlər:

- tələbə üçün proqramda nəzərdə tutulmuş illik orta dərəcəli dərslər yükü həddini və təlimin minimum məzmununu saxlamaqla təhsil materialının mənimsənilməsinə ayrılmış saatların həcmi fənn bölümləri arasında 5%, fənn bölümləri daxilində isə 20%-ə qədər dəyişmək;

- bölümlərə ayrılan auditoriya saatlarının həddi çərçivəsində bölümə daxil olan ayrı-ayrı fənnlərin saatlarını müəyyənləşdirmək;

- seçmə fənnlərin siyahısını, onların tədris ardıcılığını, mühazirə, məşğələ və laboratoriya saatlarının miqdarını müəyyən etmək.

2. Ali məktəblər ixtisaslaşmanın seçmə fənnlərini müxtəlif bloklar şəklində təklif edə bilər.

3. Tələbənin həftəlik auditoriya və auditoriyadan kənar ümumi yükünün həcmi 45 saatdır. Bir kredit 30 saata (15 auditoriya və 15 saat tələbənin sərbəst işi üçün) bərabər tutulur. Tələbənin həftəlik yükü 1.5 kredit müəyyənləşdirilir.

4. Hər semestrin müddəti 20 (15 həftə nəzəri təlim, 5 həftə imtahan sessiyası) həftədir. Beləliklə hər semestr 30-35* kreditə bərabərdir.

5. Tələbənin həftəlik auditoriya dərsləri bir qayda olaraq 30 saata qədər müəyyənləşdirilir.

6. Qış dövründə tətillər müddəti 2 həftədən az olmamalıdır.

*- IV-VI kurslarda kliniki fənnlərin tədrisi zamanı

V. İxtisasın (proqramın) mənimsənilmə keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi

5.1. Ali təhsil müəssisəsi tərəfindən mütəxəssis hazırlığının keyfiyyəti aşağıdakılarla təmin edilməlidir:

- vaxtaşırı təhsil proqramlarının mənimsənilməsinin monitorinqinin keçirilməsi ilə;

- təhsil alanların və məzunların bilik və bacarıq səviyyələrinin obyektiv qiymətləndirilməsini təmin edən müvafiq prosedurların müəyyənləşdirilməsi ilə;

- müntəzəm olaraq özünütəhlilin həyata keçirilməsi və onun nəticələrinin işə götürənlərin iştirakı ilə təhlil edilməsi ilə;

- ölkə ictimaiyyətinin təhsil müəssisəsinin fəaliyyəti, tədris prosesində istifadə olunan plan və innovasiyalar barədə mütəmadi məlumatlandırmaqla.

5.2. Əsas təhsil proqramlarının təhsil alanlar tərəfindən mənimsənilmə səviyyəsi və onların biliyinin qiymətləndirilməsi cari, aralıq və yekun Dövlət Attestasiya formalarında həyata keçirilir.

5.3. Fənnlər üzrə təhsil alanların cari və aralıq attestasiya formaları, prosedur qaydaları təhsil idarəetmə orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş müvafiq əsasnamələrin tələbləri gözlənilməklə.

5.4. Təhsil alanların attestasiyası üçün təhsil müəssisələrində qiymətləndirmə vasitələrinin fondu yaradılır (nümunəvi tapşırıqlar, yoxlama işləri, testlər və s.).

Qiymətləndirmə vasitələri təhsil müəssisəsi tərəfindən hazırlanır və təsdiq edilir.

Məzunları gələcək peşə fəaliyyətinə uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə qiymətləndirmə vasitələri (nümunəvi tapşırıqlar, yoxlama işləri, testlər və s.) hazırlanmasına fənn müəllimləri ilə yanaşı işə götürənlər də cəlb edilməlidir.

5.5. Təhsil alanlara tədris prosesinin təşkilinin və keyfiyyətinin, həmçinin ayrı-ayrı müəllimlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün şərait yaradılmalıdır.

5.6. Yekun Dövlət Attestasiyası təhsili idarəetmə orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş qaydada həyata keçirilir.

RAZILAŞDIRILIB:

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirliyinin Ali və orta ixtisas təhsili
şöbəsinin müdiri

_____ İ.A.Mustafayev
« ____ » _____ 2009-cu il

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Problemləri İnstitutunun direktoru

_____ prof. A.O.Mehrabov
« ____ » _____ 2009-cu il

Təhsil Nazirliyi Elmi Metoddik Şuranın
«Səhiyyə» bölməsinin sədri

_____ prof. S.C.Əliyev
« ____ » _____ 2009-cu il

Səhiyyə, rifah və xidmət ixtisasları
qrupu üzrə Dövlət Təhsil Standartları
hazırlayan işçi qrupunun sədri

_____ dos. N.V.Qasımov
« ____ » _____ 2009-cu il